

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM VE TASARIMI ANA BİLİM DALI

CARNEGIE İLLÜSTRASYON MADALYASI ÖDÜLÜ İLE TÜRKİYE'DEKİ
RESİMLİ ÇOCUK KİTABI İLLÜSTRASYON YARIŞMALARININ
DEĞERLENDİRME KRİTERLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI VE BİR
ÖDÜL KRİTERİ ÖNERMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇAĞRI ODABAŞI

İSTANBUL 2024

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM VE TASARIMI ANA BİLİM DALI

CARNEGIE İLLÜSTRASYON MADALYASI ÖDÜLÜ İLE TÜRKİYE'DEKİ
RESİMLİ ÇOCUK KİTABI İLLÜSTRASYON YARIŞMALARININ
DEĞERLENDİRME KRİTERLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI VE BİR
ÖDÜL KRİTERİ ÖNERMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇAĞRI ODABAŞI

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. NAZLI EDA NOYAN

İSTANBUL 2024

T.C.

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY FORMU

Program Adı:	İletişim Tasarımı Lisansüstü Programı
Öğrencinin Ası Soyadı:	Çağrı Odabaşı
Tezin Adı:	Carnegie İllüstrasyon Madalyası Ödülü ile Türkiye'deki Resimli Çocuk Kitabı İllüstrasyon Yarışmalarının Değerlendirme Kriterlerinin Karşılaştırılması ve Bir Ödül Kriteri Önermesi
Tez Savunma Tarihi:	Ocak 2024

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Doç. Dr. Yücel Batu SALMAN
Enstitü Müdürü

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

	Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmza
Tez Danışmanı:	Prof. Dr. Nazlı Eda Noyan	Bahçeşehir Üniversitesi	
2. Üye (Kurum İçi):	Dr. Öğr. Üyesi Murat ÇÖPÇÜ	Bahçeşehir Üniversitesi	
2. Üye (Kurum Dışı):	Dr. Öğr. Üyesi Başak ÜRKMEZ	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	

Bu tezdeki tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu; ayrıca bu kuralların ve ilkelerin gerektirdiği şekilde, bu çalışmadan kaynaklanmayan bütün atıfları yaptığımı beyan ederim.

Ad, Soyad : Çağrı ODABAŞI

İmza :

ÖZ

CARNEGIE İLLÜSTRASYON MADALYASI ÖDÜLÜ İLE TÜRKİYE’DEKİ RESİMLİ ÇOCUK KİTABI İLLÜSTRASYON YARIŞMALARININ DEĞERLENDİRME KRİTERLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI VE BİR ÖDÜL KRİTERİ ÖNERMESİ

Çağrı ODABAŞI

İletişim Tasarımı Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nazlı Eda NOYAN

Ocak 2024, 51 sayfa

Araştırmanın temel amacı; dünyada verilen prestijli resimli çocuk kitabı illüstrasyon yarışmalarından “değerlendirme kriterlerinin kapsayıcılığı ve derinliği” ile ön plana çıkan Birleşik Krallık’ın en önemli çocuk edebiyatı ödülü The Yoto Carnegie Medal For Illustration / Carnegie İllüstrasyon Madalyası ödülü (Ödül 2022 öncesinde Kate Greenaway olarak anılmaktaydı) ile ülkemizde gerçekleştirilen çeşitli “Resimli Çocuk Kitabı İllüstrasyonu” yarışmalarının mukayese edilerek; Türkiye’deki resimli çocuk kitabı kültürüne katkı sağlaması amacıyla belirli yarışma kriterlerinin belirlenmesi olarak hedeflenmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde ödül kavramı ele alınmış ve dünyanın en prestijli çocuk edebiyatı ödülllerinden bahsedilmiştir. Astrid Lingdren Memorial Award, Hans Christian Andersen Award, Bologna Ragazzi Medal, Caldecott Medal, The Yoto Carnegie Medal For Illustration gibi önemli madalyaların ana çerçevelerine

değnilerek bunlardan Carnegie İllüstrasyon Madalyası ödülü odak alınmıştır. Ödül komitesi, o yıl içinde Birleşik Krallık' ta yayınlanan aday eserleri “Görsel Deneyim, Sanatsal Üslup, Görsel Sunum ve İllüstrasyon ve Metin Sinerjisi” ana başlıkları altında pek çok alt başlığı da değerlendirmeye alarak incelemektedir. Ülkemizdeki yarışma komitelerinin yetkilileri ile de görüşülerek bu yarışmaların uygulanma yöntemleri ve jürinin kullandığı kriter tabloları incelenmiştir.

Sonuç bölümünde ise global yarışmalar ile ülkemizdeki yarışmalarının seçim kriterlerinin karşılaştırmalı bir analizi yapılarak bir ödül kriteri önermesinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Resimli Çocuk Kitabı Yarışması, Resimli Çocuk Kitabı, Kitap Tasarımı, Carnegie İllüstrasyon Madalyası, Değerlendirme Kriterleri

ABSTRACT

A COMPARISON OF THE EVALUATION CRITERIA OF THE YOTO CARNEGIE MEDAL FOR ILLUSTRATION AWARD AND CHILDREN'S BOOK ILLUSTRATION COMPETITIONS IN TURKIYE AND A PROPOSAL FOR AN AWARD CRITERION

Çağrı ODABAŞI

Master's Program in Communication Design

Thesis Advisor: Prof. Dr. Nazlı Eda NOYAN

January 2024, 51 pages

The main purpose of the research is to compare the most important children's literature award of the United Kingdom, The Yoto Carnegie Medal For Illustration / Carnegie Medal For Illustration award (the award was called Kate Greenaway before 2022), which stands out with the "comprehensiveness and depth of the evaluation criteria" among the prestigious children's picture book illustration competitions given in the world and the various "Illustrated Children's Book Illustration" competitions held in our country. And aimed to determine certain competition criteria in order to contribute to children's literature culture in Turkey.

In the second part of the study, the concept of “award” was discussed and the most prestigious children's literature awards of the world were mentioned. The main frameworks of important medals such as Astrid Lindgren Memorial Award, Hans Christian Andersen Award, Bologna Ragazzi Medal, Caldecott Medal, The Yoto Carnegie Medal For Illustration are mentioned and the Carnegie Medal For Illustration is focused on. The award committee examines the nominated works published in the United Kingdom in that year under the main headings of "Visual Experience, Artistic Style, Visual Presentation and Synergy of Illustration and Text" by evaluating many sub-headings. Officials of the competition committees in Turkey were also interviewed and the methods of implementation of these competitions and the criteria tables used by the jury were examined.

In the conclusion, a comparative analysis of the selection criteria of the global competitions and the competitions in our country is made and an award criterion is proposed.

Keywords: Children’s Picture Book Contest, Children’s Picture Book, Book Design, Carnegie Medal for Illustration, Evaluation Criteria

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitim sürecimde bana rol model olan, tez çalışmamın her aşamasında desteğini benden esirgemeyen, ihtiyaç duyduğum kaynaklara erişebilmem için bana hep çok yardımcı olan, engin kütüphanesini bizlerle paylaşan, bilgi birikimi ile yoluma ışık tutan, akademisyen kimliğinin yanında çok önemli konularda üretimler gerçekleştiren bir sanatçı ve yazar oluşu ile de kendime örnek aldığım çok kıymetli hocam, danışmanım Prof. Dr. Nazlı Eda NOYAN' a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez jürimde bulunma teklifimi kabul eden ve kıymetli görüşlerini benimle paylaşan çok kıymetli hocalarım Dr. Öğretim Üyesi Murat ÇÖPÇÜ ve Dr. Öğretim Üyesi Başak ÜRKMEZ' e çok teşekkür ederim.

Bütün çalışmalarımnda desteğini hep omzumda hissettiğim, yüksek lisans eğitimimi Bahçeşehir Üniversitesi'nde almam üzere beni yönlendiren, kıymetli hocam Dr. Öğretim Üyesi Turgay AKSOYER' e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
Bölüm 1: Giriş	1
1.1. Teorik Çerçeve	1
1.2. Problemin Durumu	2
1.3. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	2
1.4. Araştırma Soruları	3
1.5. Çalışmanın Önemi	3
1.6. Kapsam ve Sınırlılıklar	4
Bölüm 2: Resimli Çocuk Kitapları ve İllüstrasyon	5
2.1. Resimli Çocuk Kitaplarının İlk Örnekleri	6
2.2. Yaş Gruplarına Göre Resimli Çocuk Kitabı Türleri	7
2.2.1. 0-2 Yaş Grubu İçin Kitaplar	8
2.2.2. 3-5 Yaş Grubu İçin Kitaplar	8
2.2.3. 6-8 Yaş Grubu İçin Kitaplar	9
2.2.4. 9-12 Yaş Grubu İçin Kitaplar	9
2.2.5. 12+ Yaş Grubu İçin Kitaplar	10
Bölüm 3: Resimli Çocuk Kitaplarında Biçim	11

3.1. Cilt ve Sirt	11
3.2. Kapak	12
3.3 Kâğıt.....	13
3.4. Tipografi.....	14
Bölüm 4. Üretim İlişkileri	16
4.1 Fikirten Kitaba Baskı Süreci.....	16
Bölüm 5: Yarışmalar	19
5.1. Dünyada ve Türkiye’de Yarışmalar Tarihi	19
5.2. Dünya Çocuk Edebiyatı’nın Prestijli Çocuk Kitabı Yarışmaları	20
5.2.1. Astrid Lindgren Memorial Award	21
5.2.2. Hans Christian Andersen Award.....	22
5.2.3. Bologna Ragazzi Award (BRAW).....	23
5.2.4. Caldecott Madalyası.....	25
5.3. Carnegie İllüstrasyon Madalyası Yarışması Tarihçesi ve Yarışma Süreci	26
5.4. Carnegie İllüstrasyon Madalyası Yarışma Kriterler	27
5.5. Ülkemizde Düzenlenen Çocuk Edebiyatı Yarışmaları	36
5.5.1. Aydın Doğan Vakfı Çocuk Kitabı İllüstrasyonu Ödülü.....	38
5.5.2. Tudem Edebiyat Ödülü	39
5.5.3. Nobel Çocuk Yayınları İllüstrasyon Yarışması	41
5.5.4. ANIM.IST İstanbul Animasyon Platformu Çizgi Roman Yarışması	44
Bölüm 6: Sonuç ve Öneriler.....	46
KAYNAKÇA	52
EKLER.....	54

TABLÖLAR LİSTESİ

TABLÖLAR

Tablo 1 Carnegie İllüstrasyon Madalyası Ödül Kriter Tablosu.....	28
Tablo 2 Türkiye Yayıncılar Birliği 2022 Yıl Sonu Türkiye Kitap Perakende Pazarı.36	
Tablo 3 19. Tudem Resimli Kitap Yarışması Dosya Değerlendirme Kılavuzu.....	39
Tablo 4 Nobel Çocuk İllüstrasyon Yarışması Eser Başvuru Değerlendirme Formu .	42
Tablo 5 Resimli Çocuk Kitabı Ödülü Kriter Tablosu	48

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİLLER

- Şekil 1 Lascaux ve Chauvet Mağarası Duvar Resimleri..... 5
- Şekil 2 İlk İllüstrasyonlu Eğitim Materyalleri. 6
- Şekil 3 El Yazısı Ve Hazır Font Kullanılarak Hazırlanmış Kapak Tasarımı Örneği.15
- Şekil 4 2023 Astrid Lindgren Memorial Award Diploması..... 22

Bölüm 1

Giriş

1.1 Teorik Çerçeve

Çocuk edebiyatı yetişkin edebiyatının çok sonrasına tarihlendirilmiştir. Bunun sebebini, toplumda çocuğun birey olarak algılanışının 18'inci yüzyılı bulması ile illüstrasyon sanatının metinlerin temsilinde bir anlatı türü olarak yaygınlaşmasının aynı dönemde karşılık bulması olarak adlandırabiliriz.

Görsel öğeler ile metnin birlikteliği ilk olarak kendini öğretici eserlerde göstermiştir. Çocuklar için resimli sözlükler, okullarda kullanılan ders materyalleri resimli çocuk edebiyatının ilk örnekleri sayılabilirler.

Çocukların metinleri okumadan görsel izleyici olarak resimli çocuk edebiyatına dahil oluşu ise çok daha sonralara tarihlendirilir. Bu 0-6 yaş olarak da adlandırılan okul öncesi dönem için resimli çocuk kitaplarının üretimi ile doğru orantılıdır.

Hikayeler tarihin başlangıcından bu yana sözel anlatı yoluyla aktarılmaktaydı ve bu hikâye anlatıcılığı geleneği binyıllar boyunca bu şekilde devam etti. Kitapların çocuklar için hayatı öğrenmelerine katkı sağlayan, onları günlük yaşama hazırlarken aynı zamanda aile içi iletişimini destekleyen bir unsur olarak benimsenmesi insanlığın son iki yüzyılına ait bir yaklaşımdır diyebiliriz.

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de her yıl sayısız çocuk kitabı yayınlanarak okurlarla buluşmaktadır. Fakat bu üretimlerin ne kadarı niteliklidir? Ya da diğer bir deyişle bir eseri nitelikli kılan özellikler nelerdir? Bu konu üzerine yapılan çalışmalara bir katkıyı da onların değerlendirildiği yarışmalar sağlamaktadır. Otorite sahibi kuruluşların bu tür aktivitelerinin sektöre yön vermesi bu açıdan büyük önem arz etmektedir.

1.2 Problemin Durumu

Araştırmada ilk olarak dünyada resimli ocuk edebiyatının tarihsel gelişimine değinilmiş, ardından bir resimli ocuk kitabını meydana getiren tasarım öğeleri incelenmiştir. Nitelikli bir ocuk kitabının metin ve görsel uyumu kadar tasarım özelliklerinin de aynı çerçevede değerlendirilmesi gerekmektedir. Tasarım bir bütündür. Bu anlamda bu özelliklerin tamamını bir bütün çerçevesinde değerlendiren, her yıl bu alandaki üretimleri destekleyerek ödüllendiren yarışmalar incelenmiştir. Bu yarışmalardan iki tanesi sanatçıları ödüllendirirken, diğer üçü o yıl içerisinde yayımlanan kitapları değerlendirmektedirler.

Bu çalışmada dünyanın önde gelen yarışmalarının seçim kriterleri incelenmiş ve Birleşik Krallık'ta düzenlenen Carnegie İllüstrasyon Madalaysı'nın seçim kriterleri baz alınarak ülkemizdeki resimli ocuk kitabı yarışmalarının seçim kriterleri kıyaslanmıştır.

1.3 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Resimli ocuk kitapları edebi metinlerle illüstrasyonları buluştururken okuma deneyimini diğer unsurları ile hesaplamaya çalışır. Okuyucu kitlenin yaş grubu ve yaşamsal becerileri göz önünde bulundurularak kitabın şekli, dolaylı olarak bu sanatsal ifadenin sunuş şekli belirlenir. Örneğin bebek yaş grubu kitaplarda atlas boy büyük üretimler ya da kolay tutabilecekleri küçük ölülerde eserler çalışılırken, okul yaş grubu kitaplarda defter boyuna yakın, daha düşük kâğıt kalitesinde, kalın sırtlı ve çok sayfalı temsiller görebiliriz.

Bu çalışmanın amacı, yukarıda verilen örnekler işığında resimli ocuk kitaplarının yarışmalardaki değerlendirme kriterleri üzerine kapsamlı bir çalışma gerçekleştirmektir. Kitap basımı gibi kolektif üretimlerde bir hikâyenin metne dönüşmesinden grafik düzenlemesine kadar geçen tür karar verme süreçleri tasarımın bütününü oluşturur. Ve iyi bir metni kaleme almaya hedefleyen yazarın sorumluluğu kadar, yayıncının da bunu en optimal şekilde bir kitaba dönüştürme sorumluluğu vardır. Konu resimli ocuk kitapları olunca da süreçler çok daha karmaşık bir hale gelmektedir.

Bu maksatla, yayıncılık sektöründeki üretimleri destekleyen, görünürlüğe katkı sağlayan ve karar verme süreçlerine yön veren yarışmalar incelenmiştir. Araştırmanın sonunda verilen kriter tablosu önermesi ile de bir kaynak oluşturmak amaçlanmıştır.

1.4 Araştırma Soruları

Araştırmanın ana sorusu, yarışmalar odağında bir incelemeden yola çıkarak, okur olarak bir kitabı değerlendirirken hangi geniş pencereden bakmamız gerektiğidir.

Alt Problemler

1. Bir kitabı nitelikli bir eser kılan özellikleri sadece metni yahut görselleri midir?
2. Bunların birbiri ile olan uyumuna ek, bütün karar verme süreçleri etkili değil midir?
3. Bir eser yanlış kararlar sonucunda farklı bir yaş grubuna hitap edecek şekilde tasarlanabilir mi ve bu kitabın etkisinden rol çalar mı?
4. Bir kitabı nitelikli kılan özelliklerin varlığını değerlendirirken çağın gereklilikleri göz önünde bulundurulur mu?
5. Bu sorulara cevap bulabileceğim bir kriter tablosu çalışması yapmak mümkün müdür?

1.5 Çalışmanın Önemi

Yayıncılar Birliği raporları ve okur istatistikleri incelendiğinde resimli çocuk edebiyatındaki üretimde yıllara sâri istikrarlı bir artış gözlemlenmektedir. Pazar payı hala % 3-4 gibi küçük bir oranı ifade etse de üretimde son yılda %42 lik bir artış söz konusudur. Bu çalışmada çocukların ve ailelerin uzun süreler birlikte vakit geçirdiği çocuk kitaplarının üretim süreçlerine katkı sağlaması açısından, dünyadaki ve Türkiye'deki yarışmalar özelinde değerlendirme kriterleri esas alınarak bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışmanın çıktısı olarak hazırlanan kriter tablosu Türkiye'deki çeşitli yarışmalara kaynak teşkil etmesi açısından bu çalışmayı önemli kılmaktadır.

1.6 Kapsam ve Sınırlılıklar

Dünya ve Türkiye Çocuk Edebiyatı'nın örneklerinin değerlendirildiği global ve yerel yarışmalar bu araştırmanın evrenini ifade etmektedir. Araştırma, güncel bir çalışmayı ifade etmesi açısından son yıllarda uygulanmakta olan ve popülerliğini koruyan yarışmalarla sınırlandırılmıştır.

Değerlendirmeden uzun bir süre geçerliliğini koruyacak güncel bir çıktı elde etmek ve bunu yaparken en kapsamlı kriter tablosunu ele almak için dünya üzerinde mevcut, bölgesel diğer küçük çaplı yarışmalar araştırmanın dışında tutulmuştur.

1.7 Alan Yazın Taraması (Literatür Taraması)

Araştırmanın bu bölümünde resimli çocuk kitaplarında yarışma kavramı üzerine yapılan diğer araştırmalara yer verilmiştir.

Dünya çocuk edebiyatında yarışma kavramı üzerine çok sayıda Türkçe araştırma bulunmamasıyla birlikte, Caldecott ödüllü resimli çocuk kitapları hakkında yapılan araştırmalar taranarak incelemeler yapılmıştır.

Kamalı (2022) tarafından yapılan araştırmada Caldecott Ödüllü ve popüler resimli çocuk kitaplarının karşılaştırılmalı bir analizi gerçekleştirilmiş, ülkemizde yayınlanan hikayeler ile kazanan kitapların biçimsel özellikleri kıyaslanmıştır.

1.8 Tanımlar

Geleneksel teknik: Dijital teknikler kullanılmadan boyalar kullanılarak gerçekleştirilen resimleme tekniği

Tipografi: Daha çok dijital olarak bir sayfa üzerindeki yazıyı düzenleme süreç ve sanatına tipografi denir. (Graham, 2005, s.202)

Bölüm 2

Resimli Çocuk Kitapları ve İllüstrasyon

Tarihin başlangıcından bugüne resim bir iletişim aracı olarak kullanılmaktadır. İlk mağara resimlerinden, heykellere, eski papirüslerden, ilk kitaplara kadar yazıdan önce de sonra da bir ifade şekli olarak bize tarihin tanıklığını etmektedir. Bu sebeple, resimli çocuk kitabında ödül kavramı üzerine çalışacağımız bu araştırmaya başlarken, illüstrasyonun neyi ifade ettiğine ve edebiyatta bir temsil haline geldiği sürece kısa bir bakış atmak, konuya giriş özelinde güzel bir başlangıç olabilir.

Çizmek eylemi, insanlık tarihinin başlangıcından bugüne iletişimin bir parçası olarak görsel yaşamı şekillendirmiştir. (Samara, 2012, s. 7). Bilinen en eski örnekler, Fransa ve İspanya'daki Lascaux ve Altamira mağaralarının duvarlarında kayıtlara geçen ve 30.000-60.000 yıllık tarihlere refere eden mağara resimleridir.

Şekil 1. Lascaux ve Chauvet mağarası duvar resimleri

İnsanoğlu binlerce yıldır resimle iletişim kurma ihtiyacı hissetmiştir. Erken dönem mağara resimlerinin bu bağlamda hangi amaçla resimlendiğini kesin olarak bilemiyoruz ama kusursuz güzellikleri ile tarihe ışık tutmaktadırlar. (Salisbury, 2012, s.10) Yazının icadına kadar olan dönemde resim bir haberleşme aracı olarak kullanılmaktaydı. (Vurdem, 2021:8-9) Mağara resimlerinde ana karakter olarak dağ keçisi, at, bizon, mamut, ren geyiği gibi dönemin sık karşılaşılan ve günlük hayatta yardım alınan hayvanları resmedilmişlerdir. Bu karakterlerin hiçbir zemine oturmuyor olması tuhaftır. Yine aynı dönem yazının bulunuşundan önceki döneme denk gelmektedir. (Becer, 2022:84-45) Bundan çok uzak bir tarihe tarihlenen “Resimli Kitap” terimi ise hikâyenin anlamının kelimeler ve görüntüler arasındaki etkileşim yoluyla yaratıldığı ve ifade edildiği özel bir kitap türünü ifade etmektedir” (Nikolajeva, 1997:247).

2.1 Resimli Çocuk Kitaplarının İlk Örnekleri

Çocuk edebiyatının ilk örneklerinin yetişkin edebiyatından çok sonralara tarihlenmesinin nedeni, çocuğun toplum içinde bir birey olarak görülmesinin geçliği ve bu ihtiyacın öğrenme materyalleri ile ortaya çıkmasıdır.

Resimli çocuk edebiyatı on sekizinci yüzyıla tarihlenmekle birlikte, ilk resimli çocuk metinleri olarak boynuz kitaplarından bahsedebiliriz. Bu kitaplar hazırlandığı dönemde İncil'i çocuklara aktarmak için yazılan sayfaları kaplayan ince şeffaf hayvanların boynuzları nedeniyle bu adı almıştır.

Şekil 2. İlk illüstrasyonlu eğitim materyalleri

Resimli çocuk kitabının kayıtlı ilk örneklerinden biri olarak yine 1658 tarihinde Frankfurt'ta basılmış olan Orbis Pictus veya Orbis Sensualium Pictus'u (Resimlerde Görünür Dünya) görmekteyiz. John Amos Comenius tarafından kaleme alınan kitap, çocukların kullanımı için hazırlanmış bir ders kitabıdır. (Lewis, 2006)

Maurice Sendak'a göre Caldecott'un görsel ve metni birlikte ustalıkla kullandığı çalışmaları resimli çocuk kitabının ilk örneklerini bizlere sunar. (Sendak, 1988, s.18) O güne kadar çalışılan örneklerin dışında Caldecott kelimelerle ifade edilen anlatının içeriğini birebir aktarmak yerine, onu daha da renklendirerek geniş bir açıda bize sunan görsel bir hikâye ortaya çıkarır. Tabii bunun üzerine sanatçının kendi kişisel başarısı da yükselir ama metine yapılan bu katma değer neticesinde tarihte ilk kez resimlenen

bir esere telif ödemesi yapıldığının kayıtları da bugüne dek gelen bilgiler arasındadır. (Salisbury, 2012, s.17)

Çocuk edebiyatına ilişkin üretimlerin, tam anlamıyla çocuk bakış açısına uygun olarak yazıldığı dönem 18. yy'a tekabül etmektedir. (Yalçın ve Aytaş, 2017) Bu alandaki üretimlerin ivmelendiğini gören üreticiler, içeriklerinin bir kısmını bu alana kaydırmıştır. Bu dönemde La Fontaine'den Ezop Masalları, Charles Perrault'dan Kırmızı Başlıklı Kız, Uyuyan Güzel, Külkedisi, Çizmeli Kedi gibi yapıtlar kitaplaştırılarak ön plana çıkan eserlerdir. (Yalçın ve Aytaş, 2005)

The Fundamentals of Illustration (İllüstrasyonun Temelleri) isimli kitapta Lawrence Zeegen ve Louise Fenton İllüstrasyon açısından ilk dijital uygulamaların ortaya çıkışı hakkında 1980'lerin üretken bir dönem olduğunu, 1990'larda analog disiplinin son günlerde yerini dijitalin olanaklarıyla canlanan bir yeniden doğuşa bırakırken, soğumasına rağmen illüstrasyonun anı yakalamaya devam ettiğini ifade etmişlerdir (Zeegen & Fenton, 2012, s. 13).

2.2 Yaş Gruplarına Göre Resimli Çocuk Kitabı Türleri

Çocukluk başlı başına bir dönemi temsil etmektedir ve doğumdan itibaren 18 yaşına kadar geçen sürede kendi içerisinde belli bölümlere ayrılır. Bu bakımdan kendi içerisinde ayrılması ve kendine özgü kitapları olması gerekmektedir. (Güleryüz, 2022, s. 207). Sedat Sever' in Çocuk ve Edebiyat isimli eserinde belirttiğine göre çocuk kitapları; çocuğun üç yaşından itibaren onlara kendi ana dillerinin yapısına dair ilk ipuçlarının sunan, dilin ve çizginin anlatım gücünü ve güzelliğini yansıtabilen uyaranlar olarak çocukların hayatlarında yer edinmeye başlarlar. (Sever, 2015, s.29) Bu tanıma bir ekleme yapılmasında fayda bulunmaktadır. Çocuk edebiyatının çıktısı olan çocuk kitabı; pratikte çocuğun ilk örneklerini deneyimlemeye başladığı yaştan itibaren birebir okuyabildiği bir ürün değildir. Ortalama okuma yaşını 7 olarak kabul edersek, üç ile yedi yaş arasındaki bu dönemde çocukların çocuk edebiyatı eserlerini yetişkin bir okur denetiminde okudukları bilinmektedir. Ve bu okuma deneyiminde çocuğun rolü “dinleyici-gözlemci” dir. Tanıma buradan yaklaştığımızda bebek yaş grubu olarak nitelendirilen 0-2 yaş arası dönemi yok saymamız mümkün olamaz. Bu alanda dünya ve Türk Çocuk Edebiyatı'nda hem üretimler gerçekleşmekte hem de ebeveyn / bakım veren bireyler doğumdan itibaren bebeklerine bu kitapları

okumaktadırlar. Dolayısıyla 0-2 yaş bebek yaş grubu kitaplarını da çocuk edebiyatı tanımının içine almak gerekmektedir.

2.2.1 0-2 Yaş grubu için kitaplar. Bu dönem bebeğin dünyayı tanımaya başladığı ve kitapları onlar için aynı zamanda birer nesne olarak kabul edebileceğimiz dönemdir. Dokunma, görme, işitme gibi duylara hitap eden; içerikle birlikte form özelliklerinin ön plana çıktığı, interaktif okuma becerilerini destekleyen tasarımlar ön plana çıkar. Bu yaş grubu kitaplarda metin-resim dengesinde resmin yoğunluğu ağır basmaktadır.

Resimleme tekniği açısından basit şekillerin, canlı ve ana renklerin yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Özellikle minik okura dünyayı tanımalarında yalın bir anlatımla katkı sağlayan 0-2 yaş grubu kitaplarda, görsellerin çok daha basit çizgilerle, daha büyükçe ve ışık gölge gibi unsurlara çok yaklaşımadan resmedildiğini görürüz. Burada ana amaç okurun yaş grubuna göre edinmesi gereken temel kavramları zorlanmadan kazanması ve bunları yaparken de yüksek düzeyde etkileşim ve iletişimde kalmasıdır.

Form olarak incelediğimizde ise, ilk etapta kitapların bebeklerin de elleriyle tutabileceği kadar küçük, ya da üzerinde uzun zaman geçirebilecekleri kadar büyük ölçülerde tasarlandığını görmekteyiz. Bununla birlikte sayfa kalınlıklarının karton kâğıt kalınlığında ve köşelerinin kıvrımlı olması nesne olarak kitabın çocukla olan temasına ilişkin bir tercihtir. Isırıldığında yahut çekildiğinde sayfaların kolaylıkla yırtılmaması, ince motor becerilerine hitap edecek düzeyde minik parmaklar ile kolaylıkla çevrilebilmesi gibi sebeplerle kitabın tasarım özellikleri tıpkı bir oyuncuğa benzemesi gibi değişkenlik göstermektedir.

2.2.2 3-5 Yaş grubu için kitaplar. Bu dönem çocukların yine kitabı bir okurdan ziyade gözlemci-dinleyici olarak kullandıkları dönemdir ve ilk kavramlar yerini hikayelere bırakır. 36-72 ay aralığında çocuğun edinmesi gereken kazanımlar çeşitli hikayelerin içerisinde işlenirler ve kitap boyutları artık genellikle “kare kitap” olarak adlandırılan büyük boylardadır.

Bu yaş grubu çocuk kitaplarının metinleri de basit, anlaşılır ve tekrar edilebilir olmalıdır. Bu, çocukların kelimeleri öğrenmelerini kolaylaştırır ve hikâyenin akışını

anlamalarına yardımcı olur. Tekrar edilebilirlik, çocukların hikâyeyi anlamalarına ve hatırlamalarına katkıda bulunur. Bu yaş grubu kitaplar, çocukların hayal dünyasını zenginleştirecek, onları güldürecek ve düşündürecek öğeler içermelidir. Sıra dışı karakterler, fantastik olaylar ve unutulmaz maceralar, 3-5 yaş grubu çocuk kitaplarının vazgeçilmez öğeleridir.

2.2.3 6-8 Yaş grubu için kitaplar. Ana okulu veya birinci sınıf okuyucuları olarak da bilinen 6-8 yaş grubu için tasarlanan çocuk kitapları, onların ilgisini çekecek ve okuma gelişimlerini destekleyecek farklı özelliklere sahiptir.

Bu yaş grubu kitaplarda kullanılan dil basittir ve ilkokul öğrencilerinin okuma seviyesine göre uyarlanmıştır. Cümle yapıları, gelişmekte olan okuma becerilerine uyacak şekilde basit ve özeldir. Resimler metni tamamlar, anlamaya yardımcı olur ve görsel bağlam sağlar. Buna göre hikâye boyunca bazen ikili tam sayfa, genellikle tek tam sayfa ve bolca vinyet görürüz. Bölümler kısadır, böylelikle metni takip etmek, kurguyu yönetmek okur için daha kolay olur.

Kitapların boyutları da bu yaş aralığında artık küçülür. Okul çağı gelmiş olan bir çocuğun rahatlıkla tutabileceği ve yine harflerin puntosu ve kelime sayısı onun kolaylıkla okuyabileceği aralıkta tasarlanır.

2.2.4 9-12 Yaş grubu için kitaplar. 9-12 yaş grubu için artık hikayeler ve anlatı daha karmaşık, katmanlı bir örgüye yayılır. Ana olayın etrafında gelişen alt olaylar, pek çok yan karakter, zaman ve mekânda değişimler hikâyenin içine yayılırlar. Karakterlere atanan meselelerin de onların hayatın gerçek akışından benzerlikler barındırması beklenir. Ana karakterlerin, arkadaşlık, aile ilişkileri ve değerlere ilişkin sorularla meşgul olması da sıkça rastlanan kurgu akışlarındandır.

Bu yaş grubunda artık kelime sayısı artar ve punto daha da küçülür. Metin içerisinde kullanılan illüstrasyon miktarı da bir alt yaş grubuna göre, metnin yoğunluğu ile ters oranda seyreklik gösterir. Çeşitli haritalar, tablolar, infografikler, diyagramlar metne yardımcı olur.

2.2.5 12+ Yaş grubu için kitaplar. 12-18 yaş grubunu yetişkin edebiyatının içerisinde sınıflandırmamız pek mümkün değildir. Bu sebeple, çocuk edebiyatının en üst yaş aralığında gruplandırabiliriz.

Tasarım özellikleri de yaş grubuna göre yine değişkenlik gösterir. Dinamik bir tipografi ile birlikte çarpıcı renkler ön plana çıkar. Kitap bilim kurgu, fantastik ya da romantik bir kurguda yazılırsa yazılsın, kapak tasarımı metnin türünü yansıtmalıdır.

Kapsayıcılık konusunun ön plana çıktığı kurgularda, karakterleri kapak tasarımlarında ve bölüm başlarında ayırıcı vinyetler olarak görürüz. Bazı metinler içerikle uyumlu QR Kod veya artırılmış gerçeklik illüstrasyonları içeren multimedya özellikler barındırabilir.

Özellikle bu yaş grubu için ön plana çıkan grafik romanlar da farklı ve yenilikçi kanvas yerleşimleri sergileyebilir.

Bölüm 3

Resimli Çocuk Kitaplarında Biçim

Tasarım odağında bir kitabın biçimsel elemanlarını üçe bölebiliriz. Bunlar Kapak, sırt ve sayfalardır. (Taşçıoğlu, 2020, s.74) Tasarım içerik ve şekil anlamında bir bütünü temsil eder. Özellikle yarışmalarda bir kitabı değerlendirirken, okurla paylaşılan metni, konusu, illüstrasyonları ile birlikte tasarım özelliklerinin de değerlendirilmesi muhakkaktır. Bir kitap siz onu raftan alana kadar bir üründür. Fakat eliniz kapağa değdiği andan itibaren o bir deneyime dönüşür. Kapak tasarımı, cildi, kalınlığı, dokusu ve görselleri ile bizde bir etki uyandırır. Ve bu tuşe, his okuma deneyimi boyunca sizinle birlikte gelir. Hatta yıllar sonra bir kitabı hatırladığımızda eğer nitelikli bir tasarıma sahipse, hikâye ve görsellerin ötesinde kokusu, sizde bıraktığı his ile birlikte duyumsarsınız. İşte bu sebeple, resimli çocuk kitaplarında biçim konusundan bahsetmek gerekir.

Bu üç biçim özelliği, yukarıda incelediğimiz yaş gruplarına göre ayrılan her çocuk kitabında farklı şekilde karşımıza çıkar. Yaş grubu düştükçe sayfa sayısı azalma gösterirken, sırt incelmeli şeklinde kesin bir yargıya varmamız mümkün değildir. Özellikle bebek yaş grubu aralığında, sayfa sayısı 6'ya kadar düşmekle birlikte sayfa yapısı kalınlaşmaktadır. Bu da sırtın kalınlaşmasını doğrudan etkiler.

Şimdi bir kitabı meydana tasarım öğelerini inceleyeceğiz.

3.1 Cilt ve Sırt

Cilt kelime anlamından da anlaşıldığı üzere bir kitabın koruyucusudur. Geçmiş çağlarda, kitaplar dönemin şartları itibariyle ceylan gibi dayanıklı ve ince olarak şekillendirilebilen hayvan derileri ile ciltlenmekteydi. Yıllar ve gelişen teknoloji ile birlikte yöntem, malzeme ve teknikler gelişerek değişkenlik göstermiştir.

Cildin türüne kitabın kullanıcı kitlesi, kitabın yapısı ve maliyet unsurları birlikte değerlendirilerek karar verilir. Çok fazla el değiştirmesi planlanan ya da koleksiyon niteliği taşıması hedeflenen kitaplarda cildi korumak amacıyla ekstra bir katman olarak şömiz (toz ceketi) kullanılabilir.

El ile zanaat olarak icra edilen sanat ve koleksiyon niteliği yüksek ciltleme haricindeki seri üretimler başlıca iplik, tel, tutkal ve mekanik ciltleme olarak dört başlık altında toplanırlar. En düşük maliyetli ciltleme tekniği tel dikiştir. Özellikle az sayfalı, ince kitaplarda sıklıkla tercih edilir. Bunu tutkal cilt takip eder. En maliyetli olan ise iplik dikiştir fakat iplik dikiş de oldukça uzun ömürlüdür.

Ciltte kullanılan teknik ve kitabın özellikleri “sırt” kavramını da etkilemektedir. Sırt bir kitabın iskeleti, onu ayakta tutan kısımdır. Ve rafta karşıdan bakıldığında okuyucu ile ilk göz temasının kurulduğu yüzeyi temsil eder. Dolayısıyla sırtta da bulunması gereken birtakım öğeler ve bunları sıralanışı söz konusudur. Bir kitabın sırtı aynı zamanda çok kısa bir künyedir. Rafta dik olarak duran bir kitaba karşıdan baktığımızda yukarıdan aşağı sırasıyla adını, yazar ve çizer isimlerini ve yayınevinin logosunu görebiliriz. Bunların hepsinin kendi içinde bir dengesi ve önceden yayınevinin belirlediği bir standardı vardır. Karşıdan bakıldığında rafta bütün kitapların logosunun yerden yüksekliği eşit olmalı; eğer yayınevinin logosu sırtta uygulamaya elverişli olmayan bir büyüklükte ise logonun detay bir alternatifi kullanılmalıdır.

3.2 Kapak

Kapak tasarımları cildin aynı zamanda bir tanıtım özelliği kazandığı yıllardan itibaren önemli olmaya başlamıştır. Daha önce de söylediğimiz gibi, kapak ilk bakışta bizimle konuşan, bize kitabın içi hakkında bilgi veren kanvastır. Bu da tasarımının önemini ortaya koyar.

Kapak tasarımını meydana getiren birtakım öğeler vardır. Fakat bunlara gelmeden önce, özellikle seri eserlerde kapak tasarımının öneminden bahsetmek gerekir. Bir seri kitabın kapak tasarımında, hem her kitabın kendi içindeki özgünlüğünü korumak, hem de o serinin tek bakışta kimliğini, bütünlüğünü korumak gerekmektedir. Bu oldukça keyifli ama bir o kadar da zor bir süreçtir. Tasarımcı bu aşamada, kapağı meydana getiren diğer öğelerin aynılığından da faydalanır.

Bir kitap kapağı, ön kapak ve arka kapak olarak iki yüzden meydana gelmektedir. Ön kapakta “Başlık-Kitabın Adı, Yazar ve Çizer İsimleri, Yayınevi Adı-Logosu” yer alır. Ön kapak yerleşiminde yaş grubu yükseldikçe kapakta yer alması

gereken illüstrasyonların kullanım şekli değişmektedir. Karakterler ve maceraperest tasvirleri ön plana çıkar. Arka kapakta “Arka Kapak Metni, Barkod ve ISBN Kodu” gibi bilgiler yer alır. ISBN (International Standart Book Number) Kodu bir kitabın DNA’sıdır. İçinde kitabın künyesinde yer alan tüm bilgileri bulundurur.

3.3 Kâğıt

Yazının icadı M.Ö. 3200 yılına refere ederken kâğıdın kullanımını bundan çok daha sonralara tarihlenmektedir. Arada geçen binlerce yılda insanlık taş, ağaç, kil tablet, bambu şerit gibi çeşitli malzemeleri yüzey olarak kullanmıştır. Bilinen ilk kâğıt örneğine kadar olan dönemde ise Mısırlılar papirüs bitkisini, ardında geçen uzun bir sürede de Yunanlılar parşömen adı verilen deriden ürettikleri esnek tabakaları kullanmışlardır. Bilinen ilk kâğıt örneğini ise İ.S.105 yılında dönemin Çin hükümdarının sarayında saray muhafızı olarak çalışan sanatkâr Ts’ai Lun’a aittir

Resimli kitap örneklerinin ilk üretimleri dönemin kâğıt yerine kullanılan malzemeleri ile gerçekleşmiştir. Ahşap plakalar, karton mukavva levhalar gibi. Bugüne geldiğimizde ise resimli çocuk kitaplarında kullanılan kâğıt çeşitleri, kâğıdın yüze yapısına göre, parlak, yarı mat ve mat olarak sınıflandırılır. Bu tanımlar kuşe kâğıdın türlerini tarif eder. Üretim yoğunluklarına göre ise birinci hamur, ikinci hamur ve üçüncü hamur şeklinde sınıflandırılırlar. Bu kâğıtların yüzeyleri özel bir dolgu maddesi ile kaplanırsa kuşe kâğıt olarak parlak bir hal alır.

Resimli çocuk kitaplarında projenin resimleme tekniğine göre doğru kâğıt seçimi önem kazanır. Maliyet unsuru gözetilerek yapılan yanlış seçim neticesinde görsellerin seyir kalitesinde ciddi bir düşüşün görüldüğü örneklerle karşılaşmaktadır. Zira dijital/geleneksel suluboya fırçaları ile üretilen eserlerin basımında birinci hamur kâğıt seçimi çalışmaların doğal dokusunu daha nitelikli gösterirken, guaş fırçaları ile üretilen eserlerin basımında kuşe kâğıt seçimi fırça detaylarını ön plana çıkarmada daha iyi olacaktır.

Kâğıt strüktür olarak da kitabın temel yapı taşıdır ve kitabın başlıca bölümünü oluşturur. Resimli çocuk kitaplarında, okul öncesi yaş grubuna hitap eden kitap formatında “ikili tam sayfanın”, diğer bir deyişle yan yana iki sayfanın bir araya getirdiği yapıya “spread” denir. Bir resimli çocuk kitabı ikili tam sayfalardan oluşur.

Ve bu sayfaların sayısı forma denilen kavramla doğrudan ilişkilidir. Kitap olarak basılmak üzere hazırlanan sayfalar katlanarak formları oluşturur ve formlar genellikle dördün katları olarak baskıya hazırlanırlar.

Bu bilgiler ışığında bir kitap, hazırlanmasında yazarından okuruna kadar sürecin tüm paydaşlarına onu değerlendirmede kaynak sağlaması açısından bölümlere ayrılmıştır. Ve her bölümün okuması ayrı yaklaşım gerektirdiği gibi, bütünü o kitabın ruhunu temsil eder.

Kapakdan itibaren kitabın iç sayfalarında da ikili tam sayfalardan oluşan bölümler bulunur. Bunlardan ilki “kapak içi” dediğimiz, önde ve arkada kapağın hemen altını ifade eden yerdir. Kapak içinde genellikle hikâyenin ana renk temasına uygun bir düz renk yahut hikâye ile ilişkili bir pattern illüstrasyonu kullanılır.

Kapak içini “künye” ve “iç kapak” takip eder. Bu iki sayfa genellikle yan yana yer alırlar ve bir ikili tam sayfayı tamamlarlar. Fakat bazı özel yerleşimlerde künye sayfası kitabın en sonunda da yer alabilir. Hatta zaman zaman künyenin arka kapakta yer aldığını da görmek mümkündür. Diğer tüm sayfalar, hikâyenin temsil edildiği kâğıt yüzeylerdir diyebiliriz.

3.4 Tipografi

Tipografi bir kitap için metin ve görseller kadar önemli bir unsurdur. Resimli çocuk kitaplarında genellikle kullanılan yazı fontunun görseller ve hikâye ile olan uyumuna dikkat edilmez. Oysa resimleme tekniği ve hikâyenin ruhuna göre bir font seçimi gerek kapak tasarımı gerekse iç sayfalar için çok önemlidir.

Resimli çocuk kitaplarında yetişkin metinlerin aksine çoğunlukta çentiksiz (sans serif) font aileleri tercih edilmektedir. Fakat kimi hikayelerde çentikli font kullanımı da görülür. Font seçiminin elbette bir kuralı, standardı yoktur fakat burada kitabın grafik tasarım prosesine bir sanat yönetmenliği perspektifinden bakmak gerekmektedir. Zira tasarım tüm elementleri ile bir bütünü temsil eder.

Yine kapak tasarımında başlık fontunun seçiminde tipografi önemli bir yer tutmaktadır. Resimli çocuk kitaplarında ön kapak tasarımında “başlık” bölümü genellikle sayfanın üst kısmında yer almakla birlikte yine burada kullanılan tipografi

kitabın görünüşünü doğrudan etkiler. Kitabın başlığın hazır fontlarla yazıldığı görüldüğü gibi el yazısı ile yazıldığı da görülmektedir.

Şekil 3. El yazısı ve hazır font kullanılarak hazırlanmış kapak tasarımı örneği

Bölüm 4

Üretim İlişkileri

4.1 Fikirden Kitaba Baskı Süreci

Her kitap bir fikir ile başlar. Fikir kâğıda döküldükten sonra önemli olan husus kurgu ya da kurgu dışı olarak kaleme alınmış olan metnin bir yayınevi aracılığı ile basılmak üzere yayın programına alınmasıdır. Bu sebeple yazar adayının metnini kitabının yayınlanmasını istediği yayınevi ile paylaşması gerekmektedir. Dosya kabulü için yayınevlerinin internet sitelerinde başvuru bölümleri bulunmakta ya da yine burada yer alan elektronik posta adresleri aracılığıyla dosya paylaşımı gerçekleştirilebilmektedir.

Süreç metnin yayınevi tarafından kabulü ile başlar. Bir resimli çocuk kitabı için hikâyenin konusu, yaş grubu, metin yoğunluğu gibi hususlar kitabın tasarım özelliklerinde de belirleyici rol oynar. Tasarım bir bütündür yaklaşımından yola çıkarak yaş grubuna göre kitabın biçim özelliklerinin değişkenlik gösterdiğini söylemek mümkündür. Bunu bir örnekle açıklamak gerekirse; kimi hikayelerde ikili tam sayfa başına düşen metnin yoğunluğu, kitabın resimli çocuk kitabından (3-5 yaş) bir ilk okuma kitabına (6-8 yaş) evrilmesine yol açabilir. Bununla birlikte planlanan ebat küçülür ve doğru orantılı olarak hikâyenin sayfa sayısı artar.

Kaleme alırken bir resimli çocuk kitabı olarak, yani yetişkin bir okurun dinleyici pozisyonunda olan çocuğa okuyacağı şekilde planlanan hikâyeye; bu sefer okumayı yeni öğrenen 6-8 yaş aralığında bir çocuk tarafından okunacak şekilde düzenlendiği için kitapta kullanılacak metnin puntosu büyür ve sayfa başına düşen resimleme alanı küçülür. Dolayısıyla hikâyede yer yer daha çok tek sayfa illüstrasyon ya da vinyet (küçük görseller) görürüz.

Bunun gibi karar verme süreçlerinde editörün rolü büyüktür. Hikâyenin baskıya hazırlanması aşamasında bütüncül bir yaklaşım sergileyen editör, metnin editoryal çalışmasını ve baskı sürecini yürütür. Editör, yayın kurulunda ya da editör-yayın yönetmeni arasındaki bilgi paylaşımı neticesinde yayın planına alınmasına karar verilen metnin üzerinde çalışmasını tamamlar. Burada sürecin kolektif, bir iş birliği çerçevesinde ilerlediğinin altını çizmek gerekir. Yazara kurgu ve yazım kuralları ile

ilgili gerekli geri dönüşleri sağlar. Yazar editörden aldığı geri bildirimler neticesinde metnini yeniden gözden geçirir ve gerekli düzenlemeleri sağlar.

Metin resimlemek üzere son şeklini aldıktan sonra, editör kitap için bir çizer arayışına girer. Bu süreci öncesinde metin düzenleme ile eş zamanlı olarak da gerçekleştirebilir. Nitekim düzenlemeleri biten metni çizer ile paylaşır ve çizer adayından bir örnek deneme çizimi talep edebilir. Burada çizerin, örnek sayfadaki karakter ve sahneyi nasıl eskizlediği /resimlediği değerlendirilir. Birlikte çalışabilmek adına editör, çizerden karakter ve sahne ile ilgili, metin-resim uyumunu destekleyici revizyonlar da talep edebilir. Yine burada editör ile çizerin ortak bir çalışma anlayışı belirlemesi uygundur.

Çizer adayı ile çalışma konusunda deneme çizimi sonrasında istenilen sonuca varılmaz ise, çizere hikâye için belirlenen bütçeyle orantılı olarak bir adet sayfanın resimleme bedelinin ödemesinin gerçekleştirilmesi uygun olur. Bu noktada her metin için mutlaka bir deneme çizimi alınmalıdır gibi genel bir kural da algılanmamalıdır. Süreç yönetimi yayınevinde olduğu için bazen deneme çizimi alınmadan projenin resimlenmesi aşamasına da geçilebilir. Burada çalışılan sanatçının yetkinliği söz konusudur.

Kitapta birlikte çalışılacak çizer de belirledikten sonra, yazar ve çizerle ayrı ayrı olacak şekilde birer sözleşme imzalanır. Bu sözleşme hem yayınevinin hem de yazar/çizerin haklarını koruyacak şekilde düzenlenir ve telif/çizim bedeli ve oranları, baskıların yönetimi, hak satışları ve hatta pazarlama süreçleri gibi detay konuları içerir.

Çizerin belirlenmesi ile birlikte, her sayfanın önce eskizi, ardından renklendirmesi gerçekleştirilir. Eskiz sürecinde editör, yine sayfalarındaki metin-görsel uyumunu, karakter devamlılığını ve mizanpaja dair yerleşim alanlarını değerlendirir. Gerekli revizeleri çizer ile paylaşır. Bu sürecin yönetiminde kolektif bir anlayışın inşasında editörün rolü büyüktür. Editör eskizi alınan sayfalarla ilgili yazar ile paylaşım gerçekleştirebilir ve onun da görüşlerini alabilir. Burada talep edilen revizelerin hikâyenin anlatımına hizmet etmesi konusu önemlidir.

Çizim sürecinin de tamamlanması ile kitabın grafik tasarım ve baskıya hazırlanma süreci başlar. Yayınevi bu süreci bünyesinde çalışan bir grafik tasarımcı ile sürdürebilir ya da bu hizmeti dışarıdan temin edebilir. Bu noktada yazar ve çizerin artık etkin bir rolü bulunmamaktadır. Editör grafik tasarımcı ile süreci yürütür. Kitabın

tasarımında kullanılacak font seçimi, ön, arka kapak ve sırt tasarımı, ön kapakta yer alacak fontun seçimine kadar bütün tasarım detayları bu sefer grafik tasarımcının yönetimindedir. Grafik tasarımcı çalışmasını tamamladıktan sonra editör ile paylaşır. Editör kapak dahil kitabın baskıya hazır dokümanını yayın yönetmenine iletir. Ardından baskı dokümanı bilgisayar ortamında olacak şekilde yazar ve çizerin onayına da sunulabilir. Burada genel uygulama yazar ve çizerle baskı dokümanını paylaşmamak şeklinde olsa da bu kolektif süreçte yazar ve çizerin de baskı onayını almanın, olası hataların ve maliyet kayıplarının en üst seviyede önüne geçmeyi sağladığı gözlemlenmiştir.

Tüm bu düzenleme sürecinin bitimi ile matbaadan ozalit prova/ baskı provasını adı verilen bir ön kopya gelir ve editör bu kopyayı da fiziksel olarak imzalayarak kitabın baskı onayını vermiş olur. Böylelikle yayın süreci tamamlanır.

Bölüm 5

Yarışmalar

5.1 Dünyada ve Türkiye’de Yarışmalar Tarihi

Yazının buluşu her ne kadar eskiyse, çocuk edebiyatı ödülleri bir o kadar yakın tarihimize işaretlidirler. Mısır ve Antik Yunan’da papirüs ve parşömenin yazıyı bir aktarım aracı olarak kullanmadaki rolü bilinmekteydi. Bilgiyi seri bir şekilde aktarmak için kitabın ilk kez kâğıt denilen bir malzemeden imal ediliyor olması çok geç bir tarihe kalmıştır. Sanayi devrimi ve matbaanın yaygınlaşması bu alandaki üretimi körüklemekle birlikte yetişkin edebiyatı şahlanmış fakat uzunca bir süre “çocuk” edebiyatı yerinde saymaya devam etmiştir. Bunun toplumlarda çocuğa verilen değerin çok sonra fark edilmeye başlamasına bağlayabiliriz. Çocuklar için üretilen kitap materyallerinin ilk örnekleri ise zaten birer ders metni niteliği taşıyan eserlerdir. Hal böyle olunca çocuklar için masalların görünürlüğü dünya savaşlarının dumanı arasında uzunca bir süre kendine yer aramıştır.

Yetişkin edebiyatına kısaca bakmamız gerekirse, dünyanın antik Yunanda tahmin edilen ödüllendirilmeler sonrası kayıtlara geçmiş olan en eski ödülü “Çiçek Oyunları”dır. Çiçek Oyunları, Birleşik Krallık Şair Ödülü de dahil olmak üzere bilinen en eski ödüldür. 1323’te verilmeye başlanan ödül dönem dönem kesintilere uğrasa da uzun yıllar ismi değişerek verilmeye devam etmiştir. (Dawson, 1936, s.223)

Bununla birlikte 19’uncu yüzyılı ödüller yüzyılı olarak anabiliriz. 1800’lü yıllar Avrupa kıtasında çeşitli ülkelerin verdiği sayısız ödül ile doludur. Fakat bu alanda bilinen en prestijli ve eski tarihli ödül de hemen sonrasına denk gelen ve 1901 yılından bu yana verilen Nobel Edebiyat Ödülü’dür.

Çocuk edebiyatına geldiğimizde ise, dünya üzerinde her yıl çocuk edebiyatına gerek içerik gerekse resimleme tekniği bakımından öncülük eden, bu konudaki çalışmaları destekleyen ve görünür kılan birkaç önemli ve prestijli edebiyat ödülü vardır.

Çocuk edebiyatı alanında verilen ödüllerin global üretimleri destekliyor olması önemli bir konudur. Tarihsel anlamda baktığımızda verilen en eski ödülün, Amerika

Birleşik Devletleri'nde verilmeye devam eden The John Newbery Medal olduğunu görmekteyiz. Newbery olarak adlandırılan ödül Amerikan Kütüphaneler Derneği'nin bir alt birimi olan Çocuklara Kütüphane Hizmeti Derneği'nin sorumluluğunda düzenlenmektedir. O yıl, bir önceki yıl içerisinde yayınlanan kitaplar ile Amerikan çocuk edebiyatına katkı sağlayan yazarlara verilen ödül Amerika Birleşik Devletleri'nin bu alanda verilen en prestijli iki ödülünden biridir. Newbery ödülü 1921 yılında Frederic G.Melcher'in önerisi ile René Paul Chambellan tarafından tasarlanmış ve ilk olarak 1922 yılında verilmeye başlanmıştır. Ödülün verilmesinde çocuk edebiyatı alanındaki yaratıcı üretimleri teşvik ederken, ödülün resmi anlaşmasında “çocukların okuma meraklarına hizmeti yaşamının bir parçası haline getiren kütüphanecilere bu alanda nitelikli metinleri teşvik etme fırsatı tanımak” şeklinde bir tanım da bulunmaktadır. Bu da bizlere bu alanda kütüphaneciliğin önemi hakkında bir ipucu verebilir. Her çocuğun gelişiminde büyük rol oynayan ve vazgeçilmez kabul edeceğimiz kitaba ulaşma hakkı kapsamında, eserlerin kütüphaneler vasıtasıyla çocuklarla buluşması konusu ayrıca önem kazanmaktadır.

5.2 Dünya Çocuk Edebiyatı'nın Prestijli Çocuk Kitabı Yarışmaları

Dünyada çocuk edebiyatı alanındaki nitelikli üretimleri desteklemesi ve görünürlüğe dikkat çekmesi açısından hem global hem de yerel çapta belirli ödül organizasyonları bulunmaktadır. Bu yarışmaların hangisinin bir diğerinden daha önemli olduğunu belirtmek gerçekçi bir sıralama olmayacaktır. Verilen ödülün maddi anlamda büyüklüğü de elbette ki bir kriter olarak kabul edilemez. Bunların aksine; global çerçevede ya da belirli bir coğrafyada, çocuk edebiyatına destek vermesi ve bu alandaki sanatçıları üretime teşvik etmesi önemlidir. Bugün dünya çocuk edebiyatında bu anlamda ön plana çıkan başlıca ödülleri kısaca incelemek de organizasyon sahiplerinin ve otoritelerin bu konudaki yaklaşımları hakkında bize geniş bir çerçevede fikir verebilir.

5.2.1 Astrid Lindgren Memorial Award. Tüm dünyada çok sevilen öykü kitaplarının yazarı Astrid Lindgren'in anısına verilen bu ödül bugün dünyanın en prestijli ödülllerinden biri sayılmaktadır. Lindgren'in yaşamı boyunca kamusal tartışmalarda ses çıkaran bir sanatçı olması, ahlaki bir inançla mizahı aynı kalemede birleştirmesi ve çağının ötesinde kaleme aldığı zamansız metinleri ile kendisi bugün aynı zamanda dünya çocuk edebiyatının en önemli yazarlarından biri olarak anılmaktadır. Kaleme almış olduğu Pippi ve Uzunçorap serisi başta olmak üzere yazdığı hikayelerin dönemin klasik toplumsal yaklaşımlarının ötesine taşması nedeniyle oldukça eleştirilmiş olsa da kaleminin ve mizahının ve gücü çok geçmeden anlaşılmalı, yazdığı eserlerin çok geçmeden dünya çağında karşılık bulması ile Lindgren döneminin heyecan veren yeni bir yeteneği olarak ön plana çıkmıştır. 2002 yılında Lindgren aramızdan ayrıldığında, İsveç Hükümeti onun hatırasını onurlandırmak ve dünya genelinde çocuk edebiyatına olan ilgiyi desteklemek için bir ödül vermeye karar vermiştir. İsveç Sanat Konseyi'nin yürüttüğü çalışma ile Astrid Lindgren Anma Ödülü bugün on iki kişilik bir jüri ekibinin çalışmaları ile 2003 yılından bugüne dek her yıl dünya çocuk edebiyatından bir yazar, illüstratör, sesli hikâye anlatıcısı insan veya organizasyona verilmektedir.

ALMA (Astrid Lindgren Memorial Award) çocuk edebiyatı üretimlerinin bir sanat formu olarak gelişmesinde de önemli rol oynamaktadır. Sanatçının ruhu, dünya görüşü ile çalışmaya devam eden sanatçılara verilmeye devam eden ödül; hayal gücü, cesaret, saygı ve empati ile en yüksek sanatsal mükemmelliği koruyan üretilere veriliyor. Ödülün gördüğü yüksek ilgi yenilikçi eserlerin dünya çocukları ile buluşmasına, çeviri kültürünün yaygınlaşmasına da vesile olmaktadır. ALMA'nın bugünkü ödül miktarı 5.000.000 İsveç Kronu'dur. Bu da 2023 yılı itibarıyla 513.000 Amerikan Doları'na karşılık gelmektedir.

Ödülün duyurulması her yıl bahar ayında gerçekleşir ve jürinin karar toplantısının ardından jüri başkanı telefon yoluyla kazananı arayarak haberi paylaşır. Bir gelenek halinde uygulanan bu ön seremoninin konuşma diyalogu da her yıl organizasyonun web sitesinde yayınlanır. Ödül sahibi, diğer katılımcıların yanı sıra İsveç Veliht Prensesi Victoria ve İsveç Kültür ve Demokrasi Bakanı'nın da katıldığı ciddi bir törenle ödülünü resmen kabul eder.

Sanatsal üretimin destekleyicisi olarak önemli bir yerde duran ALMA' nın her yıl verilen ödülünün tasarımı, yine o yıl komite tarafından seçilen İsveçli bir illüstratör tarafından gerçekleştirilmektedir.

Şekil 4. 2023 Astrid Lindgren Memorial Award diploması

5.2.2 Hans Christian Andersen Award. Hans Christian Andersen Ödülü, çocuk kitabı yazar ve çizerlerine verilen diğer en prestijli ödüllerden biridir. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Kitapları Kurulu (IBBY) tarafından her iki yılda bir verilen ödül, bir onur ödülü niteliğindedir ve yaşam boyu başarıyı takdir eder. Dolayısıyla yine ALMA'da olduğu gibi bir esere değil; üretimleriyle çocuk edebiyatına önemli kalıcı katkılar sağlamış bir yazar ve çizere verilir.

Yazar ödülü 1956 yılından bugüne illüstratör ödülü ise 1966 yılından bugüne dek iki yılda bir verilmektedir. Ödül IBBY konferansında düzenlenen bir törenle birlikte verilen bir altın madalya ve diplomadan oluşur

Ödülün adaylıkları IBBY Ulusal Bölümleri tarafından yapılmaktadır. Türkiye'nin de gerek Hans Christian Andersen gerekse Astrid Lindgren ödül adaylıklarını Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği gerçekleştirmektedir.

Seçim kriterleri arasında sanatsal estetik ve edebi nitelikte birlikte hikayeleri çocuğun bakış açısı ile işleyebilme ve onların hayal dünyasının sınırlarını genişletebilecek hikayeler yaratma gibi öğeler de yer almaktadır.

Jüri aynı zamanda her yıl IBBY resmî sitesinde kazanan ve kısa listeye alınan kitaplar haricinde dünyanın dört bir yanından çocukların çevirilerini okumayı hak ettiklerini düşündükleri bir tavsiye edilen kitaplar listesi yayınlamaktadır.

5.2.3 Bologna ragazzi award. Bologna Çocuk Kitapları Fuarı dünyanın en iyi ve en yenilikçi resimli çocuk kitapları için uluslararası bir vitrindir. Burada yenilikçi tanımını biraz açmak gerekmektedir. BCBF seçkisi her yıl dünya üzerinde o yıl üretilmiş olan ve resimleme tekniğinin ön planda değerlendirildiği nitelikli eserleri değerlendirir. Yarışma seçkisindeki eserlerin çoğunlukla geleneksel teknikle resimlenmiş, güçlü bir hikâyeyi temsil eden ve resimleme tekniğinin özgünlüğü ile adaylar arasından sıyrılan kitaplardan oluştuğunu görmek mümkündür.

Bologna Ragazzi Ödülü jürisi yayıncılık sektörünün dünya çapındaki uzmanlarından bir araya gelmektedir ve değerlendirme yayıncılık kriterleri çerçevesinde grafik tasarım, yenilikçilik, interaktivite ve iletişim becerisini destekleyen diğer öğelerin mükemmel bir uyumunu göz önünde bulundurularak gerçekleştirilir.

Yarışma aynı zamanda kazanan eserlerin görünürlüğü için de ciddi bir fırsat olarak değerlendirilmektedir. Her yıl Nisan ayının başlangıcında belirli tarihlerde dört gün boyunca İtalya'nın Bologna kentinde sürmekte olan Bologna Çocuk Kitapları Fuarı'nın fuar programı içerisinde kazanan eserlerin ödül töreni ve yayın haklarının temsili konusunda çalışmalar da eşzamanlı olarak gerçekleştirilir. Yarışmanın ödül töreni yine fuar programı dahilinde gerçekleştirilir.

Basılı eserlerle birlikte o yılki başvurular dahilinde eserler değerlendirilerek fuar boyunca bir illüstratörler sergisi düzenlenir. Bu serginin de ödül töreni yine fuar programı dahilinde gerçekleştirilir. Amaç illüstrasyon alanındaki son trendlerin ve yetenekli sanatçıların görünürlüğünü sağlamaktır. İlk kez 1967 yılında oluşturulan sergi genç yeteneklere de yeni fırsatlar tanımaktadır. Aynı zamanda sergilenmeye hak kazanan işler, her yıl dünyadan binlerce yayıncının ve sektör profesyonelinin kolaylıkla erişebileceği bir network fırsatı olan "Illustrators Annual" da yayımlanmaktadır. Bu da sanatçılar için 4 gün süren fuar sonrasında da devam edecek olan ciddi anlamda zamansız bir görünürlük fırsatı demektir. İtalyanca ve İngilizce olarak basılan yıllık, fuar sonrasında da dünya çapında önemli yayıncılara

ulaştırılmakta aynı zamanda uzak doğuda Çince, Japonca ve Korece olarak yayınlanmaktadır. İllüstratörler sergisi de bununla birlikte iki yıl boyunca dünya üzerinde belli müze ve sergi merkezlerini dolaşır.

Bologna Çocuk Kitapları Fuarı kapılarını ilk kez 1964 yılında ziyarete açmıştır. Bologna Ragazzi Ödülü ise ilk olarak 1966 yılında verilmiştir. Ödül arşivi ve kazanan eserlerin kapak görsellerine Salaborsa Çocuk Kitapları Kütüphanesi'nin resmî web sitesinden erişim mümkündür.

Bologna Çocuk Kitapları Fuarı'nın aynı zamanda ikonik illüstratörler duvarından bahsetmek de gerekmektedir. 2020 yılına kadar sadece fiziksel olarak fuar alanında faaliyet gösteren duvar, bugüne kadar sayısız illüstratör ile yayıncının buluşmasına öncülük etmiştir. Fuarın kapılarını açtığı andan itibaren afiş ve kartvizitlerini duvar üzerinde boş buldukları alanlara yapıştıran illüstratörler, işlerini ve iletişim bilgilerini fuarı ziyaret eden yayıncılarla buluşturma fırsatı yakalamaktadırlar. 2020 yılında dünya çapında yaşanan pandemi koşulları sebebiyle fuar çevrimiçi olarak düzenlenmiş, ödül töreni yine online platformda gerçekleşmiştir. Bununla birlikte fuarın online erişime açık kısımları çevrimiçi olarak düzenlenmiş ve illüstratörler duvarı ilk kez dijital olarak kullanıma açılmıştır. Fuar yönetimi her yıl başvuru tarihleri aralığında 20 Euro ücret bedeli karşılığında sergilemek istediğiniz çalışmalarınızı bu dijital duvara yükleme imkanı sunuyor. Fuarın normale dönmesinin aksine bu etkinlik 2020 yılından bugüne devam etmekte ve her yıl yüzlerce çalışmayı binlerce izleyici ile buluşturmayı sürdürmektedir.

Bologna Çocuk Kitapları Fuarı bu yıl Bologna Ragazzi Award kapsamında Kurgu, Kurgu Dışı, Çizgi Roman ve Opera Prima (İlk Kitap) kategorilerine ek olarak Bebek grubu kategorisini kalıcı olarak ilk kez değerlendirme kapsamına almıştır. Her yıl yeni bir özel kategoriyi de seçkisine ekleyen fuar komitesi, 2023 yılında Fotoğrafçılık özel kategorisini açarken, 2024 yılında Deniz başlıklı özel bir kategoriyi değerlendirmeye dahil etmiştir.

Kurgu eserlerin değerlendirilme kriterlerinde; bu alanın bir edebiyat ödülü olmadığına, romanlar ve kısa hikayelerin değerlendirmeye alınmayacağına, resimli kitapların ve illüstrasyonları ağırlıkta olduğu basılı yayın biçimindeki kurgusal öykü ya da masalların değerlendirileceğine dair bir açıklama bulunmaktadır. Bunu Bologna

Ragazzi Ödülü'nün hikayelerin görsel dünyasına daha fazla önem verdiğine dair güçlü bir ipucu olarak alabiliriz.

Ek olarak Bologna Ragazzi Ödülü alt kategorilerde “çizgi roman” kategorisi de 2020 yılında ilk defa verilmeye başlanmıştır. Daha da önemlisi bu kategori Erken Okur (6-9 yaş), Okul Grubu (9-12 yaş) ve Genç Yetişkin (13 yaş ve üstü) olarak üç ayrı kategoriye daha ayrılmaktadır. Yarışmada yer alan çizgi roman eser bir ilk kitapsa Opera Prima bölümünde de değerlendirilebilir.

Jürinin bir de her ödül dalında verdikleri mansiyon ödüllere ek olarak yarışmaya katılan tüm eserler arasından seçecekleri bir Yeni Ufuklar Özel Jüri Ödülü hakkı bulunmaktadır. 2023 yılında bu ödül María José Ferrada tarafından yazılan, Ana Palmero Cáceres tarafından resimlenen ve Alboroto Ediciones tarafından 2021 yılında ilk baskısı yayınlanan El bolso (The Purse) isimli Meksika yapımı bir kitaba verilmiştir. Hikâye okurları bu kitabı gözleri kapalı okuyabilecekleri bir Braille alfabesi deneyimine dahil etmektedir ve kullanılan teknik ve kapsayıcılığı neticesinde bu ödülü almaya hak kazanmıştır.

5.2.4. Caldecott madalyası. Caldecott Madalyası Amerika Kütüphaneler Derneği'nin bir birimi olan Çocuklara Kütüphane Hizmeti Derneği tarafından her yıl Amerikalı bir resimli çocuk kitabı sanatçısına verilir. Ödül 1939 yılından bugüne, 19. Yüzyılın önemli illüstrasyon sanatçılarından İngiliz illüstratör Radolph Caldecott anısına verilmektedir.

Newbery Madalyası 1932 yılında aynı dernek tarafından yazarlara verilmeye başlandığında, birçok kişi resimli çocuk kitaplarını resimleyen illüstratörlerin de ödüle layık olduğunu düşündü ve bu konu dillendirilmeye başladıktan sonra Newbery Madalyasının tasarımcısı aynı esaslarla yeni bir madalya daha tasarladı. Böylelikle tam olarak beş yıl sonra 1937 yılında Caldecott Madalyası doğdu ve ilk ödül 1938 yılında verildi. Bu ödülü kazanmak için Birleşik Devletler vatandaşı ya da mukimi olmak gerekmektedir. Ödül 1977 yılına kadar tek bir komite tarafından verilmekteydi ve komite başvuran eserin Newbery (Yazar) Madalyasına da aday olduğu durumlarda hangi kategoride değerlendirileceğine kendi karar veriyordu. Fakat 1978 yılında Caldecott Madalyası için yeni bir komite daha kuruldu ve 1980 yılında faaliyetlerine başladı. Caldecott Madalyası verilene dek sadece kazanan tek kitap seçilmekteydi ve

başka alternatiflere şans tanımıyordu. Fakat Caldecott madalyası ile birlikte her iki kategoride de onur kitapları seçilmeye başlandı.

5.3 Carnegie İllüstrasyon Madalyası Yarışması Tarihçesi ve Yarışma Süreci

Carnegie İllüstrasyon Madalyası, her yıl Birleşik Krallık ve İrlanda'da yayımlanan bir çocuk kitabının sadece illüstrasyonları için ödüllendirildiği, olağanüstü bir okuma deneyimi yaşatan kitapların illüstratörlerine verilen tek ödüdür. Yarışmada değerlendirilen eserler ilk kez başka bir ülkede yayınlanmış olsalar bile, orijinal yayın tarihinden sonra takip eden ilk üç ay içerisinde Birleşik Krallık ya da İrlanda'da İngilizce çevirisi olarak yayınlanmış olması gerekmektedir.

Adını 19'uncu yüzyılın önemli kadın illüstrasyon sanatçılarından olan Kate Greenaway'den almakta olan ödül 2022 yılına kadar sanatçının adı ile anılmaktaydı.

Kazanan altın madalya ve 5.000 £ (sterlin) değerindeki Colin Mears Ödülü'nün sahibi olur. Madalyalar Kütüphanesi ve Bilgi Derneği (CILIP) ve Gençlik Kütüphaneleri Grubu tarafından verilir. Neredeyse tüm ödüllerde verildiği ülkenin kütüphaneler birliğinin organizasyonu yönetiyor olması da sürecin yönetimi ve inşası hakkında bizlere önemli bir çıktı vermektedir.

Carnegie İllüstrasyon Madalyası için aday gösterilme süreci her yıl Eylül ayında başlar ve Kasım ayında aday gösterilen eserlerin uygunlukları kontrol edilerek doğrulanır. Aday gösterilen tüm kitaplar jüri heyetini oluşturan kütüphaneciler tarafından okunarak değerlendirilmektedir.

Seçim aşaması jüri heyetinin üç kez toplanması ile, adayların okunması, kısa listelerin değerlendirilmesi ve kazananın belirlenmesi şeklinde gerçekleşir. Mart ayında kısa listelerin açıklanmasının ardından haziran ayında düzenlenen bir törenle de kazanan açıklanır.

Ödülün amacı çok çeşitli bakış açılarını, deneyimleri ve farklı sesleri tanımak; çocukları ve gençleri kimliklerini temsil eden nitelikli kitaplarla buluşturmayı ve daha iyi bir dünya inşa etmeleri konusunda onlara yardımcı olmayı hedefleyen kütüphanecilerin gücünü desteklemektir. Burada kütüphaneciliğin ve kütüphanecilerin görevlerinin önemi ön plana çıkmaktadır. Bir kitabın bir hayatı şekillendirmesi

fikrinden yola çıkarak nitelikli eserlerin uzman bir ekip tarafından ince elenerek dokunması temelinde yarışma ebeveynler için kaliteli bir filtre görevi görürken sanatçılar için de bu alanda daha iyi işler üretmeye teşvik vazifesi taşımaktadır.

Çocuklar ve gençler için hazırlanan eserlerdeki çeşitlilik, temsil ve katılıma değer veren bir okuyucu kitlesinin oluşması ve pazarının bu alandaki çalışmalarına yön vermesi gibi konulardaki etkisi ile de ödülün önemini ortaya koymaktadır.

Carnegie İllüstrasyon Madalyası tek bir esere verildiği için sanatsal üretime içerik anlamında bir kısıtlama getirilmemiştir. Ödül kurgu, kurgu dışı, şiir ya da çizgi roman olmak üzere basılı ya da e-kitap formatındaki herhangi bir esere verilebilir.

Adaylık süreci genellikle şu şekilde gerçekleşir. Her Eylül ayında CILIP (Kütüphane ve Bilgi Derneği) üyeleri ödül için madalyanın kriterlerini ve misyonunu karşıladığını düşündükleri bir adayı aday göstermek için çağırılırlar. Buna ek olarak birkaç dış aday belirleme organı da madalya için bir aday göstermeye davet edilir. Dış aday gösterme organları şunlardır; Uluslararası Af Örgütü, BookTrust, CLPE, Commonword, English and Media Centre, IBBY, National Literacy Trust, RNIB, The Reading Agency, CILIP, Okul Kütüphaneleri Grupları. Bütün adaylardan o kitabı neden aday göstermek üzere seçtiklerini açıklayan destekleyici bir beyan sunmaları istenmektedir.

5.4 Carnegie İllüstrasyon Madalyası Yarışma Kriterleri

Carnegie İllüstrasyon Madalyası'nı kazanan kitap, illüstrasyon yoluyla yüksek bir okuma deneyimi sunan bir kitap olmalıdır. Kitabın illüstrasyon çalışmaları öncelikli olarak grafik unsurları açısından değerlendirilmeli ve görsellerle birlikte metnin de var olduğu durumlarda ikisi arasındaki sinerjiye özellikle dikkat edilmelidir.

Aşağıdaki tabloda Carnegie İllüstrasyon Madalyası'nın değerlendirme kriterleri gösterilmiştir;

Tablo 1

Carnegie İllüstrasyon Madalyası Ödül Kriter Tablosu

Carnegie İllüstrasyon Madalyası Kriterleri
Görsel Deneyim
Kitabın okuyucu üzerindeki genel etkisi nedir? İllüstrasyonlar bunun içinde nasıl bir rol oynuyor?
Görsel anlatı makul ve ikna edici bir şekilde ilerliyor mu? Tempo* zorlayıcı mı? - <i>*Tempo - Edebiyatta tempo ya da hız, bir hikayenin anlatılma hızıdır (hikayenin gerçekleşme hızı olması gerekmez). Tempo, illüstrasyonların genişliği ve yüksekliği ile çerçeve ve panellerin kullanımıyla belirlenebilir.</i>
İllüstrasyonlarda yapılan seçimler kitabın genel anlamına ve etkisine nasıl katkıda bulunuyor? Kitap boyunca yapılan sanatsal ve tasarımsal seçimler* kasıtlı ve düşünülmüş hissettiriyor ve anlatıyı görsel olarak şekillendirmeye yardımcı oluyor mu? - <i>*Tasarım seçimleri- Yazı tipleriyle birlikte kitabı oluşturan illüstrasyon ve metin öğelerinin yerleştirilmesi. Bu, stok olarak bilinen kâğıt türünü, kullanılan cildi ve formatı da içerebilir. Bunlar kitabın estetiğine katkıda bulunurken, nadiren de olsa illüstratör tarafından ekletilmiştir.</i>
Resimler, farklı geçmişlere ve deneyimlere sahip okuyucular için kitabın anlam katmanlarını oluşturmaya yardımcı oluyor mu ve/veya tek bir okuyucu tarafından birden fazla okumada farklı anlamlar çıkarılmasına izin veriyor mu?
Kitap, okuyucuların yeni veya alışılmadık fikirler, deneyimler veya bakış açılarıyla karşılaşması için fırsatlar sunuyor mu?
Resimler tek tek ve toplu olarak okuyucu üzerinde kalıcı bir etki bırakıyor mu?

Tablo 1 (devam)

Sanatsal Üslup
İllüstrasyonları oluşturmak için hangi araç* veya malzemeler* kullanılmış? Bunların okuyucu üzerinde nasıl bir etkisi var ve kitabın konusuna veya temasına nasıl katkıda bulunuyorlar? -
*Malzemeler- Kullanılan sanatsal malzeme *Araç, medium- İllüstrasyonları oluşturmak için kullanılan malzemeler, malzeme seçimi kitabın hem stilini hem de etkisini etkileyebilir. Örneğin, kalem, boya, pastel boya, pastel vb.
Kitap boyunca tutarlı bir illüstrasyon kalitesi var mı? Karakterler ve ortamlar tutarlı bir şekilde tasvir edilmiş mi?
İllüstrasyonun tarzı taze ve yaratıcı mı? Kitap yenilikçilik, deneysellik, hayal gücü veya oyunculuk unsurları içeriyor mu?
Kompozisyon ana olayların ön plana çıkarılmasında ve alt olayların* görsel olarak anlatılmasında nasıl bir rol oynamış? -
*Alt Olaylar- Bir anlatının ana bölümünü oluşturmayan, ancak yine de kitabın önemli bir bölümünü oluşturan hikayeler.
Renkler nasıl kullanılmış? Seçilen renk paleti hikâyenin ruh halini oluşturmaya ve duyguları aktarmaya yardımcı olmuş mu?
Resimler çoğunlukla yüzeysel bir estetik güzellik mi sağlıyor, yoksa anlatının ilerlemesine ya da zenginleşmesine yardımcı mı oluyor?
Stil hareketi ne kadar iyi yakalıyor ve bir ivme hissi veriyor? Görüntüler hiç durağan görünüyor mu? Bunun okuma deneyimi üzerinde nasıl bir etkisi var?

Tablo 1 (devam)

<p>Konu iyi bilinen bir hikâyenin, bir mitin/peri masalının/şehir efsanesinin vb. yeniden anlatımı ise, hikâyenin yeni veya yeniden tasarlanmış olduğunu hissettirmek için yeni görsel unsurlar eklenmiş veya yeterince değiştirilmiş mi?</p>
<p>Görsel tekniklerin ve geleneklerin kullanımını ne kadar başarılı? İllüstrasyon tarzı bu tekniklere ve geleneklere meydan okuyor mu ve bunun okuyucular üzerinde nasıl bir etkisi var?</p> <p>-</p> <p>* Görsel teknikler ve gelenekler- Çizgi romanlar ve grafik romanlarla ilişkilendirilen konuşma balonları ve düşünce bulutlarının kullanımı, masalların bir parçası olarak ışıklı harfler, mizah eserlerinde görsel kelime oyunlarının kullanımı, sinematik veya filmsel imalar gibi bir gelenek oluşturan görsel unsurlar. İllüstrasyonlar bu geleneklere bağlı kalabilir veya bunlara meydan okuyabilir.</p>
<p>Görsel Sunum</p>
<p>Farklı geçmişleri ve deneyimleri temsil eden karakterleri görsel olarak dahil etmek için fırsatlar değerlendiriliyor mu? Değilse, neden değil?</p>
<p>Korunan özellikler* (Eşitlik Yasası, 2010) resimlerde temsil ediliyor mu? Temsil ediliyorsa, bu kapsayıcılığı, empatiyi ve anlayışı teşvik edecek şekilde mi yapılıyor? Temsili sağlamanın tek bir doğru yolu olmamakla birlikte, modası geçmiş, sorunlu veya göstermelik yöntemlerin farkında olun.</p> <p>-</p> <p>*Korunan özellikler- 2010 Eşitlik Yasası, yaş, engellilik, cinsiyet değiştirme, evlilik ve medeni birliktelik, hamilelik ve annelik, ırk, din veya inanç, cinsiyet veya cinsel yönelime dayalı ayrımcılığa karşı koruma sağlar. CILIP, tüm marjinal grupların 2010 Eşitlik Yasası kapsamında korunmadığını kabul etmektedir. Örneğin, sosyal sınıf ve vücut ölçüleri listede yer almamaktadır. Jüriyi, sıra dışı grupların/kimliklerin kitaplarda temsil edilmesine özen göstermeye teşvik ediyoruz.</p>

Tablo 1 (devam)

Rampalar, gözlükler, işitme cihazları, tekerlekli sandalye /hareketlilik yardımcısı gibi engelli bireylere yönelik erişilebilirlik fırsatları resim aracılığıyla tesadüfi bir biçimde ele alınıyor mu?
Cinsiyet ve fiziksel özelliklerin (cilt tonu, saç, fizik, kıyafet) tasviri homojen olmayan bir temsil yaratıyor mu?
Kimlik* temalarının görsel olarak gösterildiği yerlerde, bu eşitliği, empatiyi ve anlayışı teşvik edecek şekilde yapılıyor mu? -
*Kimlik- Karakterlerin temsil edilme ve gösterilme şeklini oluşturmaya yardımcı olan görsel özellikler mevcut mu? Bu özellikler arasında karakterin ne kadar bağımlı ya da bağımsız olduğunu gösteren “boyut, boy, saç rengi, göz rengi, cilt tonu, cinsiyet, yaş ve uyarlanabilir ekipman” sayılabilir.
Kültürel materyallerin gösterildiği yerlerde -bu mimari, giyim ve yaşam tarzlarını içerebilir- bu materyaller ilgili kültür dikkate alınarak mı kullanılmış? Bu kullanım; uygun, iyi araştırılmış, saygılı bir görsel temsil mi?
Mekân nasıl temsil edilmiş? Mimari, bitki örtüsü, hayvan çeşitliliği ve kılık-kıyafet temsili mekân oluşumuna katkıda bulunmuş mu?
Bazı karakterlerin görsel olarak temsil edilmemesi bir sorun teşkil ediyor mu? Bu bir susturma eylemi olarak kurgulanabilir mi? Onların yokluğundan ne çıkarılabilir? Bu durum mevcut toplumsal eşitsizliğe veya ayrımcılığa katkıda bulunuyor mu veya bunları pekiştiriyor mu?
İllüstrasyon ve Metin Sinerjisi
Resimler ve metin birbiriyle ne kadar iyi ilişkilendirilmiş? Farklılıkların* olduğu yerlerde bunlar kasıtlı ve bilinçli mi? Hangi amaca hizmet ediyorlar? -
*Farklılıklar- Farklılıklar, metin ve resimlerin birbiriyle çeliştiği durumlardır. Bu kasıtlı bırakılmış olabilir ya da bir bütünlük eksikliği gösterebilir. Bu durum

Tablo 1 (devam)

<p>kontrpuan yaratmak için kullanılabilir. Kontrpuan, resimli metinde kelimeler ve resimler arasında var olan yorumlayıcı veya yaratıcı boşluktur. Bu boşluklar, metni dinlerken resimlerdeki ile gösterilen farklılıkları gören erken görsel okuyucularının dikkatini güçlendirebilir.</p>
<p>Kitabın anlamına katkıda bulunan yinelenen görsel temalar veya motifler var mı?</p>
<p>Resimler metnin etkisini artırıyor mu yoksa sadece dekoratif amaçlı ve 'resimsel döşeme'* olarak mı değerlendirilebilir?</p> <p>-</p> <p>*Resimsel döşeme- Anlatıyı anlamlı bir şekilde iletmeyen veya ruh halinin oluşturulmasına katkıda bulunmayan, yüksek oranda süslenmiş, dekoratif illüstrasyonlar veya grafik unsurlar.</p>
<p>Mevcut olduğu durumlarda, resimler aracılığıyla bilgi veya olgusal detaylar nasıl aktarılıyor? Bu doğru ve açık bir şekilde mi gerçekleşiyor? Değilse, farklı bir yaklaşım benimsemenin bir amacı var mı? Resimlerin okuyucunun konuyu anlamasına nasıl yardımcı olduğunu düşünün.</p>
<p>Biçim</p>
<p>Biçim ve tasarımla ilgili hususların birçoğu illüstratörün görev alanına girmese de görsel okuma deneyimine katkıda bulunurlar. Aşağıdaki hususların ne kadar ağırlığa sahip olduğuna karar vermek ve bunların genel etkisini değerlendirmek jüriye ait olacaktır.</p>
<p>Kitabın boyutu ve şekli, kitabın illüstrasyonlarını ve temalarını sergilemek için işe yarıyor mu?</p>
<p>Varsa, kapaklar, son sayfalar* ve başlık sayfası nasıl kullanılmış ve bunlar genel okuma deneyimine nasıl katkıda bulunuyor?</p> <p>-</p>

Tablo 1 (devam)

<p>*Son sayfalar- Bir kitabın kapağına yapıştırılmış iç sayfalar. Diğer bir deyişle kapak içi. Bunlar kitapla ilgili karakterleri, temaları veya fikirleri tanıtmak için çok etkili bir şekilde kullanılabilir.</p>
<p>Tipografi*- yazı karakteri, baskı boyutu, boşluk, yenilik özellikleri* veya hizalamalar*- bütünleyici mi yoksa müdahaleci mi? Bunun okuma deneyimi üzerinde nasıl bir etkisi var?</p> <p>-</p>
<p>*Tipografi- Bu, yazı tipi seçimini, italik veya kalın yazı tipi kullanımını, yazı tipi boyutunu ve el yazısı metin kullanımını içerir. Ayrıca, 'WHAM' veya 'BAM' gibi kelimelerin- genellikle onomatopoeik kelimeler- büyük, kalın şekilli görüntüler olarak sunulduğu tipografik efektleri de içerebilir.</p>
<p>*Yenilik özellikleri- Bunlar bir dizi unsur olabilir; açılır pencereleri, dönen parçaları, gofre/yaldız baskıları içerebilir. Hikâyenin ve resimlerin ayrılmaz bir parçası olabilirler ya da bir tür görsel devamlılık veya sürpriz parça olarak kullanılabilirler.</p>
<p>*Hizalama- Bu, metnin nasıl hizalandığını ifade eder. Metin ortalanabilir, sağa hizalanabilir, sola hizalanabilir veya düz bir blok olarak görünecek şekilde yaslanabilir. Belirli bir düzende metin yerleştirilmiş mi?</p>
<p>El yazısı metin kullanımı (eğer varsa) kitaba etkili bir illüstratif unsur katıyor mu?</p>
<p>Sayfa düzeninin kullanımını düşünün (yerleştirme*, cilt payı*, boş alan), bunlar görsel anlatının şekillenmesine ne şekilde katkıda bulunuyor veya onu ne şekilde zayıflatıyor?</p> <p>-</p>
<p>*Yerleştirme- Karakterlerin veya nesnelerin bir illüstrasyonda nereye yerleştirildiği ve bunun yarattığı etki. Bu, karakterlerin baktığı veya hareket ettiği yönü içerebilir; bu soldan sağa olduğunda doğal hissedilebilir, ancak tersine çevrildiğinde bu durum, uyumsuzluk veya huzursuzluk duyguları yaratmak için kullanılabilir.</p>

Tablo 1 (devam)

*Cilt payı – İkili tam sayfada sayfaların ciltleme sırasında birleştiği alan olarak cilt payı kullanılmış ve doğru kullanımına dikkat edilmiş mi? Bu cilt payı iki sahneyi ayırmak için kompozisyonel olarak veya üretim sürecinde öğelerin 'kaybolmasını' önlemek için bir marj olarak kullanılabilir.

Bu elbette ki oldukça uzun ve detaylı bir çalışma ve başlı başına bir resimli çocuk kitabının değerlendirilmesinde dikkat edilmesi gereken hususlar hakkında bize apaçık bilgi veriyor. Fakat buradaki tabloyu bölümlere ayırarak ele almak gerekirse;

Carnegie İllüstrasyon Madalyası Kriterleri beş ana başlıktan oluşmaktadır. Bunlar Görsel Deneyim, Sanatsal Üslup, Görsel Sunum, İllüstrasyon ve Metin Sinerjisi ve Biçim'dir.

Görsel Deneyim kitabı okuduğumuzda bizde bıraktığı etki ile ilgilenir. Metnin temposu, kullanılan illüstrasyonların kitabın geneline katkısı, anlamsal derinlik ve tüm bunlarla birlikte okura yeni fikirler sunuyor olması ile ilgilenir. Hikâyenin okurun üzerinde kalıcı bir etki bırakması beklenmektedir. Bu vesile ile ilk bölüm, kitapla olan ilişkimize, deneyimimize değinmektedir.

İkinci sırada gelen Sanatsal Üslup bölümü ise illüstrasyonların tekniği ile ilgilenir. Bu bölüm eserlerin estetiği ve bu estetiğin okurda bırakacağı etkiye odaklanır. Hikâyenin resimlenmesinde kullanılan teknik, duygunun karşı tarafına geçişini etkiler. Aynı metin dijital gereçlerle resimlediğinde yaratılan evren ile geleneksel tekniklerle üretildiğinde yaratılan evren birbirinden çok farklı olacaktır. Hatta geleneksel boyama tekniklerinin kendi içinde ayrıldığı mediumlara göre de bu etkinin değiştiğini söyleyebiliriz. Quentin Blake tüm çalışmalarını sulu boya yerine guaş ya da pastel ile çalışmış olsaydı şüphesiz bambaşka bir Blake evreni dünyamızı renklendiriyor olurdu. Bir kitabın görsel anlamda da nitelikli sayılabilmesi için illüstratörün kitabın görsel dünyasını kendine has, güçlü ve tutarlı bir teknik zemine oturtması gerekmektedir. Bu bölüm; kullanılan renk paletinin hikâyenin ruhuna uygunluğu, stilin kurgunun akışındaki hareketi yakalıyor olması, geleneksel hikayelerin yeniden yorumlanmasında sanatçının yenilikçi dokunuşlarının varlığı gibi

illüstratöre birçok konuda ipucu verirken aynı zamanda nitelikli bir eserin görsel dünyasının inceliklerini sanatçıya sunan önemli bir bölümdür.

Üçüncü bölüm Görsel Sunum olarak adlandırılmaktadır. Bu bölüm hikayelerin toplumsal temsili üzerinde durmaktadır. Birleşik Krallıkta (Çoğunlukta İngiltere, İskoçya ve Galler) 2010 yılında Eşitlik Yasası ilkeleri gereğince Eşit Ücret Yasası, Cinsiyet Ayrımcılığı Yasası, Irk İlişkileri Yasası, Engellilik Ayrımcılığı Yasası ve ek olarak inanç, cinsel yönelim ve yaş temelli ayrımcılığı da kapsayan geniş bir düzenleme yürürlüğe girdi. Bu yasa Avrupa Birliği'nin kendi düzenlemelerine ek olarak kişinin uyruk ve vatandaşlığı dolayısıyla maruz kalabileceği ayrımcılıkların da önüne geçecek bir koruma sağlıyordu. Yarışma kriterlerinin bu bölümü bahse konu Eşitlik Yasası'nın da resimlemede temsil edilmesini önemsemektedir. Ek olarak bu temsilin empatiyi ve anlayışı da teşvik edecek şekilde, herhangi bir yapmacılıktan uzak, diğer bir deyişle olması gerektiği için gösteriliyor olmadığını denetler. Bunlar ilk bakışta bir çocuk kitabı için çok fazla gözükebilirler, lakin geleceğin yetişkinlerinin hayat yolculuklarına eşlik eden bu önemli eserlerin bu denli önemseniş olması ancak yüksek bir toplumsal bakış açısı ve vizyonun ürünüdür diyebiliriz. Günlük hayatın içindeki temsillerin gösterimi konusunda resimli çocuk kitaplarının önemi ve gücü çok büyüktür. Bir çocuğun engelli bir bireyi ilk kez bir kitapta tanınması ve engeli özelinde onunla hangi nezaket kuralları çerçevesinde iletişime geçmesi gerektiğinin ilk mesajları bir hikâyenin içine nazıkçe serpiştirilebilir. Bu “Hikayeler çocuğu günlük yaşama hazırlar” tanımından çok daha fazlasıdır.

Dördüncü sırada yer alan İllüstrasyon ve Metin Sinerjisi bölümünde görsel ile metnin dengesi araştırılmaktadır. Sayfada eşit bir dağılımın olmadığı durumlarda metin ve resim dengesi arasında bir tezat bulunur. Bu istenen bir şeydir. Bir sayfada metin yoğunluğu çok fazla ise, resme daha az bir yer kalmıştır, bu mizanpajın doğal bir sonucudur. Fakat kelimeler ile resimler arasında anlamlı boşluklar yaratmak küçük okurların dikkatini doğru şekilde kullanmalarına sebebiyet verecektir. Bu noktada espasların doğru kullanımı, resimlerin bu anlamda metne olan katkısı ve resmin metinde anlatılan ifadeyi doğru bir şekilde aktarıyor olup olmadığı gibi konular değerlendirilir.

Son bölüm olan Biçim ise bir kitabın içeriği kadar tasarımı ile de bir bütün olduğunun üzerinde durmaktadır. Bu bölümde yer alan hususlar her ne kadar illüstratörün

sorumluluk alanında olmasa da görsel okuma deneyimine katkıda buldukları için önemsenen ve jüri tarafından detaylı bir biçimde değerlendirilen konulardır. Bununla birlikte, bası hususlarda illüstratör karar verici olabilmektedir. Örnek vermek gerekirse ön ve arka kapak tasarımı pratikte yine illüstratöre aittir. Yayınevleri Türkiye’de yaygın bir uygulama olarak projelerini “iç sayfa sayısı, kapak içi ve kapak tasarımı” olacak şekilde bütçelendirmektedirler. Bu noktada ön ve arka kapak yerleşimi, kapakta kullanılacak olan yardımcıların tasarımı gibi noktalarda illüstratör devreye girmektedir. Kimi çalışmalarda illüstratörler kitap kapaklarında yer alan başlık fontunu da kendileri tasarlamaktadırlar. Aynı şekilde grafik tasarım öğelerinin mizanpajdaki kararındalığı, hikâyenin ruhuna hizmet edişi ve yersiz kullanımlardan uzak durulması gibi konular tasarımı nitelikli bir yere taşırlar.

5.5 Ülkemizde Düzenlenen Çocuk Edebiyatı Yarışmaları

Ülkemizde 1985 yılında kurulan, çocuk edebiyatı alanındaki çalışmaları istatistikleri ile birlikte takip edebileceğimiz, bu alandaki üretimleri destekleyen ve yayıncılar ile dağıtımçıları temsil eden Yayıncılar Birliği adında bir dernek bulunmaktadır. Bu derneğin alt komisyonları; kendi yayıncılık türleri alanındaki telif hakları, yayımlama özgürlüğü, yayıncılığın ticari faaliyetleri gibi konularda yaşanan uyuşmazlıkların çözümüne dair çalışmalarda bulunur. Bu çalışmaların neticesinde hazırladıkları raporları TBMM ve ilgili bakanlıkların komisyonlarına sunar. Çocuk ve Gençlik Yayıncılığı Komisyonu da bu alt komisyonlardan biridir.

Yayıncılar Birliğinin her yıl düzenleyerek paylaştığı çalışma raporları da bize Türkiye Kitap Perakende Pazarı payında “Çocuk ve İlk Gençlik” yayınlarının son üç yıllık artışını göstermektedir. Bu grafik uzun süredir aynı ivmede yükselerek devam etmektedir.

Tablo 2

Türkiye Yayıncılar Birliği 2022 Yıl Sonu Türkiye Kitap Perakende Pazarı

Tablo 2

2022 Yıl Sonu Türkiye Kitap Perakende Pazarı TL								
Segmentler	Mevcut (milyon TL) 2020	Pazar Payı (%) 2020	Mevcut (milyon TL) 2021	Pazar Payı (%) 2021	2020-2021 Değişim (%)	Mevcut (milyon TL) 2022	Pazar Payı (%) 2022	2021-2022 Değişim (%)
Eğitim Yayınları	3.472	44,20%	4790	49,59%	37,96%	10.625	59,89%	121,82%
a. MEB tarafından ücretsiz dağıtılan ders kitapları	604	7,69%	1011	10,47%	67,38%	2714	15,30%	168,45%
b. MEB Ücretsiz Dağıtılan Yardımcı kaynak ve sınava hazırlık kitapları						2583	14,56%	
b. Yardımcı kaynak ve sınava hazırlık kitapları	2.787	35,48%	3683	38,13%	32,15%	5207	29,35%	41,38%
c. Dijital platformlar eğitim ve yardımcı kitaplar	81	1,03%	96	0,99%	18,52%	121	0,68%	26,04%
Kültür Yayınları	3.148	40,08%	3705	38,36%	17,69%	5249	29,59%	41,67%
a. Yetişkin kurgu (edebiyat)	491	6,25%	574	5,94%	16,90%	819	4,62%	42,68%
b. Yetişkin kurgu dışı (inceleme-araştırma)	1.820	23,17%	2202	22,80%	20,99%	3144	17,72%	42,78%
c. Çocuk ve ilk gençlik	366	4,66%	407	4,21%	11,20%	581	3,27%	42,75%
d. Kurgu, kurgu dışı ve çocuk sesli kitaplar	77	0,98%	89	0,92%	15,58%	127	0,72%	42,70%
e. İnanç	394	5,02%	433	4,48%	9,90%	578	3,26%	33,49%
Akademik Yayınlar	173	2,20%	191	1,98%	10,40%	239	1,35%	25,13%
a. Basılı akademik ders ve referans kitaplar	169	2,15%	186	1,93%	10,06%	232	1,31%	24,73%
b. Dijital veri tabanları üzerinden yapılan kitap ve abonelikler	4	0,05%	5	0,05%	25,00%	7	0,04%	40,00%

Burada önemli olan bu ivmenin nitelikli bir şekilde yükselmesidir. Sanatsal üretimlerin de bir arz talep dengesinde ilerlediğini söyleyebiliriz. Nitelikli edebiyatın olduğu yerde bilinçli okurun varlığın da mümkündür. Bilinçli okur ise nitelikli metinleri yaşatmak ister. Gerek yerli edebiyatımızda gerekse çeviri edebiyatta kültürlü, bir jenerasyonun içindeki pek çok kuşağı büyüten kitapları sayabiliriz. Fakat bu bölümde, yerli edebiyatımızdaki bu ürümlere nitelik anlamında değer katan yarışmalardan bahsedeceğim

Bugün varlığını sürdüren yarışmalardan metin değerlendirme ekseninde çok kıymetli yarışmadan bahsedebiliriz. Bunların pek çoğu yetişkin edebiyatına odaklanır. Yaş aralığı olarak çocuk edebiyatından başlayarak, genç yetişkin edebiyatını da içine alan ve illüstrasyon özelinde değerlendirilen belli başlı yarışmaları; ANİM.İST Çizgi Roman Yarışması, Aydın Doğan Vakfı Çocuk Kitabı İllüstrasyonu Ödülü, Tudem Edebiyat Ödülü, Nobel Çocuk İllüstrasyon Yarışması olarak inceleyebiliriz

Bu yarışmalara ek olarak bir de ülkemizde Grafik Tasarımcılar Meslek Kuruluşu Derneği'nin bu alanda Yarışma Danışmanlığı adı altında önemli bir hizmeti bulunmaktadır. Grafik Tasarımcılar Meslek Kuruluşu Derneği, düzenlenecek olan

yarışmanın amacı, organizasyonu ve yapısı, yarışmanın duyurusu ve şartnamesi, yarışma jürisi, ödül ve değerlendirme gibi konularda yarışmayı düzenlemeyi planlayan kurum/kuruluşa bir danışmanlık hizmeti vermektedir. Bu danışmanlık, düzenlenen yarışmaların tarafsızlığını, güvenilirliğini, uzun süreli devam ettirilebilir olmasını desteklerken, hizmet alıcıların sektöre dair bilincinin de yükselmesinde etkili bir rol oynamaktadır.

5.5.1 Aydın doğan vakfı çocuk kitabı illüstrasyonu ödülü. Aydın Doğan Vakfı 30 yılı aşkın süredir Uluslararası Karikatür Yarışması düzenlemekte olan ve Türkiye’de bu alandan sanatın görünürlüğüne katkı sağlamaktadır. Karikatür ile illüstrasyonun birbirinde çok kalın çizgilerle ayrılan iki farklı sanat pratiği olduğunun bilincinden yola çıkan yarışma jürisi, 2019 yılından itibaren Aydın Doğan Vakfı olarak Türkiye’de illüstrasyon sanatının görünürlüğüne katkı sağlamak ve bu alandaki üretimleri teşvik etmek amacıyla Aydın Doğan Uluslararası Karikatür Yarışması kapsamında “Çocuk Kitabı İllüstrasyonu Ödülü”nü vermeye başlamıştır

Yarışma o yıl içerisinde ulusal yayınevleri tarafından yayınlanmış olan çocuk kitaplarının illüstratörlerini ödüllendirmektedir. Yarışma başvuruları dışında jürinin kendi seçtiği eserler de yarışmaya dahil edilebilmektedir. Bunun; yarışma kapsamında değerlendirilmesinin kıymetli olacağı düşünülen ve yarışmaya katılım sağlamayan eserleri ön plana çıkarmak adına güzel bir uygulama olduğunu söyleyebiliriz.

Jüri yarışmaya başvuru yapan ve kendi dahil etmiş olduğu eserleri üç aşamalı bir eleme yöntemiyle değerlendirir. Önce bütün eserlerin arasından bir eleme yapılarak bir uzun liste oluşturulur, ardından bu uzun liste içinden bir kısa liste belirlenir ve son değerlendirme ile kazanan ve başarı ödülleri sahiplerini bulur. Her yılki yarışmada bir adet kazanan ve jürinin belirleyeceği eser adedi kadar başarı ödülü verilmektedir. Bu yıl 2022 yılı içerisinde yayınlanan eserler değerlendirilmiş ve bir adet kazanan, beş adet başarı ödülü verilmiştir. Jüri başkanı Dr. Öğr. Üyesi Başak Ürkmez (Ürkmez, 2023) ile yapılan sözlü görüşme neticesinde akademisyen ve sanatçılardan meydana gelen jüri ekibi olarak değerlendirme aşamasında eserlerin tasarım, sanat estetiği ve edebi metin özelinde kolektif bir yorumlama sürecinden geçirildiği bilgisine erişilmiştir.

5.5.2 Tudem edebiyat ödülü. Tudem Edebiyat Ödülleri 2003 yılından bugüne çocuk ve gençlik edebiyatına çağdaş ve özgün eserler kazandırmak maksadıyla düzenlenmekte olan kapsamlı bir yarışmadır. Yarışmanın öne çıkan özelliği, illüstrasyon özelinde resimli çocuk kitabı eserlerinin belirli yıllarda değerlendiriyor olmasıdır. Yarışma kurulu genel olarak; roman, kısa öykü, öykü, şiir, korku öyküleri, mizah romanı ve resimli kitap gibi her yıl belirlediği farklı ve kısıtlayıcı temalarla o yılın yarışma konusunu daraltmaktadır. Her yıl temanın tür anlamında değişim göstermesi Tudem Yayınlarının bu alandaki çeşitliliği desteklemesi anlamında önemli bir uygulamadır diyebiliriz.

Yarışma, uyruğu ve öğrenim durumu fark etmeden 18 yaşın üzerindeki tüm yazar ve çizerlere açık olarak düzenlenmektedir. Bu yarışmayı diğer yarışmalardan ayıran en önemli husus, yarışacak eserin kısmen ya da tamamen yayımlanmamış olması ve çizerin Tudem Yayın Grubu haricinde herhangi başka bir yayınevi ile bağlayıcı bir sözleşme yapmamış olmasının gerekliliğidir. Yarışmanın kazanan çalışması sonrasında Tudem Yayın Grubu'nun alt yayınevlerinden biri olan Uçanbalık Yayınları tarafından yayınlanarak okurla buluşur.

Yarışma koordinatörü Hülya Dayan (Dayan, 2023) ile gerçekleştirilen telefon görüşmesi ve mail yoluyla kurulan iletişim neticesinde yarışma dosya değerlendirme kılavuzu temin edilmiş ve kapsamlı olarak incelenmiştir.

Tudem Edebiyat Ödülleri Resimli Kitap Yarışması Dosya Değerlendirme Kılavuzunu inceleyecek olursak,

Tablo 3

19. Tudem Resimli Kitap Yarışması Dosya Değerlendirme Kılavuzu

19. TUDEM EDEBİYAT ÖDÜLLERİ RESİMLİ KİTAP YARIŞMASI DOSYA DEĞERLENDİRME KILAVUZU
1.BİÇİM VE İÇERİK (15 Puan)
İleti: Cinsiyetçi, ırkçı vb. ayrımcılığa yönelik unsurlar ve nefret söylemi içermemesi.

Tablo 3 (devam)

Kurgu Özellikleri: Olay örgüsünün kurgulanışı, yalınlığı-karmaşıklığı, tutarlılığı, inandırıcılığı; neden sonuç bağı, abartılmış merak, duygusallık vb. öğelerin varlığı, bakış açısı, sonuç.
Karakterlerin Değerlendirilmesi: Karakterlerin tutarlılığı, inandırıcılığı, doğallığı, işlenişi.
2.ANLATIM (15 Puan)
Metinli Kitaplar İçin: Dil özeni, duruluk, doğruluk, açıklık, sözcüklerin sadeliği, anlaşılabilirliği; tempo (akıcılığı-sıkıcılığı, hareketliliği-durağanlığı), betimlemeler ve sanatsal anlatımın gücü. Görsellerin metne katkısı.
Sessiz Kitaplar İçin: Konu ve iletiyi aktarımdaki yeterlilik; görseller arasındaki uyum, sayfalardaki tutarlılık; tempo (akıcılığı-sıkıcılığı, hareketliliği-durağanlığı), betimlemeler ve sanatsal anlatımın gücü.
3.ETKİLEYİCİLİK (20 Puan)
Duygusal Etki: Duygusal etki yaratıp yaratmadığı, olumlu-olumsuz oluşu.
Düşünsel Etki: Merak unsurunu körükleyip körüklemediği, düşünsel sürece katkısının olup olmadığı, farklı bir bakış açısı sunup sunmadığı.
Okuma Süreci: Haz ile okunup okunmadığı.
4.TASARIM ve GÖRSEL ESTETİK (20 Puan)
5.ÖZGÜNLÜK (10 Puan)
6.YAŞ GRUBUNA UYGUNLUK (10 Puan)
7.DOSYA BÜTÜNLÜĞÜ (10 Puan) Konu, ileti, kurgu, görsellik ve dilde üslup birliği; dosyanın bu unsurlar açısından tutarlılığı ve bütünlüğü.
8.SONUÇ ve ÖNERİLER-DÜZELTMELER
Dosyanın yayınlanıp yayınlanamayacağı üzerine görüşler.

Tablo 3 (devam)

Genel yayın politikası açısından sakıncalı olabilecek unsurların olup olmadığı; dosyanın yayınevi tarafından basıma hazırlanma aşamasında dikkat edilmesini, üzerinde düşünülmesini, mutlaka gözden geçirilmesini düşündüğünüz noktalar.

Değerlendirmenin ilk bölümü olan Biçim ve İçerik; ayrılıkçı söylemler kullanılmaması ile kurgu ve karakterin tutarlılığı ile ilgilenmektedir.

İkinci bölüm olan Anlatım ise; metnin kullanımının duruluğuna, anlaşılabilirliğine, ustaca kullanımına odaklanır. Bunu yaparken görsellerin metne olan katkısını da beraberinde inceler. Yazar ile çizerin ayrı olması durumunda illüstratörün çalışmasını değerlendirmek adına görsellerin metne katkısı da bu bölümde değerlendirilmektedir.

Etkileycilik bölümü ise duygusal bir etki yaratıp yaratmadığı, düşünsel anlamda merak unsurunu körükleyip körüklemediği, keyifli bir okuma deneyimi sunup sunmadığı konularında bir değerlendirme sunar.

Bunları, Tasarım ve Görsel Estetik, Özgünlük, Yaş Grubuna Uygunluk ve Dosya Bütünlüğü takip eder

5.5.3. Nobel çocuk yayınları illüstrasyon yarışması. 2021 yılında gerçekleşen Nobel Çocuk Yayınları Hikâye Yarışması'nın devamı niteliğinde düzenlenen Nobel Çocuk Yayınları İllüstrasyon Yarışması'nın amacı kazanan hikayeleri resimlemek üzere yazarlar ile illüstratörleri bir araya getirmektir.

Yarışma şartnamesinde yer alan koşula göre, hikâye yarışmasında ilk üçe giren eser sahipleri illüstrasyon yarışmasına katılamamaktadır. Bir resimli çocuk kitabı yarışması olmamakla birlikte, çıktılarının hikâye yarışması sonuçları ile eşleşmesi sonucunda bir kitap projesi oluşacağından hareketle bu yarışmadan bahsedilmiştir.

Tablo 4

Nobel Çocuk İllüstrasyon Yarışması Eser Başvuru Değerlendirme Formu

NOBEL ÇOCUK İLLÜSTRASYON YARIŞMASI

ESER BAŞVURU DEĞERLENDİRME FORMU

Puanlama Sistemi: Aşağıda Nobel Çocuk İllüstrasyon Yarışması'na yapılan başvurularda yer alan eserler için değerlendirme maddeleri yer almaktadır. Lütfen, bu maddeleri 1-7 arasında puanlayıp ilgili kutucuğu işaretleyiniz.

Ek paylaşımlarınızı ise formun sonunda yer alan "notlar" bölümüne ekleyebilirsiniz.

1	2	3	4	5	6	7
Kesinlikle Katılmıyorum	Oldukça Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Kararsızım	Biraz Katılıyorum	Oldukça Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum

Tarih:

Jüri Üyesinin Adı-Soyadı:

Eserin Adı:

Rumuz:

	Ölçütler	1	2	3	4	5	6	7
1	Kompozisyon yaratıcı ve özgün bir şekilde kullanılmıştır.							
2	Temel tasarım unsur ve öğeleri yaratıcı ve özgün bir şekilde kullanılmıştır.							
3	Renk paleti kullanılmış ve sürdürülmüştür.							
4	Karakterizasyonun hikâye ile uyumu/ilişkisi (arketip ve hikâyedeki işlevleri ile uyumluluğu) vardır.							
5	Karakterlerin hareketlilik (jest, mimik ve pozlar) açısından çeşitliliği bulunmaktadır.							
6	Karakterlerin mekâna ve diğer karakterlere göre ölçü-oran ve orantısına dikkat edilmiştir.							
7	Karakterlerin -varsa- kullandıkları aksesuar ve özel nesnelere (sihirli değnek vb.) yer verilmiştir.							
8	Karakterler (mekân tanımlı ise) mekânla iletişim kurmaktadır (mekânın içinde gösterilme şekilleri/ hikâye ile uygunluğu gibi).							

Tablo 4 (devam)

9	Mekân (varsa) yaratıcı bir şekilde temsil edilmiştir.								
10	Mekân tasarımının konsept ile ilişkisi bulunmaktadır.								
11	Tekniğin seçimi ve kullanımında yaratıcılık ve özgünlük bulunmaktadır.								
12	Stilizasyon ve stilin devamlılığı gözetilmiştir.								
13	Farklı aç ve ölçek kullanımlarına yer verilmiştir.								
14	Konsept tasarımında uyum ve ilişki gözetilmiştir.								
15	Çocuk hedef kitle için okunaklıdır.								
16	Şiddet içerikli öğelere yer verilmemiştir.								
17	Toplumsal cinsiyet rollerini pekiştiren öğelere yer verilmemiştir.								
18	Farklılıkların (kültür, grup, görüş, engellilik vb.) temsiline yer verilmiştir.								
19	Bütüncül değerlendirildiğinde özgünlük bulunmaktadır.								
20	Bütüncül değerlendirildiğinde yaratıcılık bulunmaktadır.								

Notlar:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Yarışma kriterlerinin başvuru şartnamesi gereği bir resimli çocuk kitabı yarışması için olmasa da kendi içerisinde çizerin yaratacağı birbiri ile uyumlu beş adet çalışmaya göre değerlendirileceğini düşünebiliriz. Bu çerçevede dördüncü maddede yer alan “karakterizasyonun hikâye ile uyumu” gibi metin tabanlı bir bağlam bulmak zorlaşmaktadır.

Öte yandan sanatsal üslup çerçevesinde değerlendirdiğimizde, on birinci maddede yer alan “teknik seçimi ve kullanımında yaratıcılık ve özgünlük bulunmaktadır” maddesi, illüstratörü kullanacağı teknik konusunda özgün davranmaya yönlendirecektir.

Bu yapıdaki, sanatçının birkaç çalışması ile katılımının değerlendirildiği illüstrasyon yarışmalarında görsel temsilin hikâye resimlerken olduğu gibi bütünü anlatıyor olmasını beklemek, bir hikâyeye dayanmadığı için sanatçının üretim sürecini biraz zorlayıcı bir noktaya taşıyor gibi gözükebilir. Örneğin Carnegie İllüstrasyon Madalyası ödül kriterlerinde, hikâyenin bütününde Eşitlik Yasası dahilinde temsili önemsenen bireylerin gösterilmesinin de ötesinde bunun modası geçmiş, sorunlu veya göstermelik bir şekilde ifade edilip edilmediğinin değerlendirildiği görülmektedir. Yine bir başka maddede, engelli bireylere yönelik erişilebilirlik fırsatlarının (rampalar, işitme cihazları, tekerlekli sandalyeler vb) resim aracılığıyla tesadüfi bir biçimde ele alınıp alınmadığı değerlendirilmektedir. Yani jüri temsilin varlığından öte, temsilin doğallığını aramaktadır.

5.5.4. ANIM.IST istanbul animasyon platformu çizgi roman yarışması.

ANIM.IST İstanbul Animasyon Platformu kurulduğu 2018 yılından bugüne animasyon ve VFX gibi ilgili üretim alanları özelinde yaratıcı endüstriler ekosisteminin gelişmesine kültürel ve ekonomik katkı sunmak için kurgulanmış olan Prof. Dr. Nazlı Eda NOYAN (Noyan, 2023) tarafından kurulmuş olan önemli bir platformdur. ANIM.IST İstanbul Animasyon Platformu; dünyada önemli yarışma ve festivallerde ülkemizi başarıyla temsil etmekte, düzenlediği ANIM.IST İstanbul Animasyon Festivali ile sektörün pek çok sayısız ismini Çizgi Film ve Animasyon Bölümü öğrencileri ile buluşturmakta, Bahçeşehir Üniversitesi İletişim Fakültesi Çizgi Film ve Animasyon Bölümü öğrencilerinin hazırladığı animasyon projelerinin görünürlüğüne katkı sağlamak ve bu gibi önemli çalışmalarına ek olarak 2022 yılından beri ANIM.IST Çizgi Roman Yarışması'nı düzenlemektedir.

Yarışmalar konusunda içerik kadar türün de kapsayıcılığının önemsendiğini gördüğümüz global ödüller bir tarafta dururken, ülkemiz için de ANIM.IST Çizgi Roman Yarışması'nın varlığı önem taşımaktadır. Karikatür, İllüstrasyon ve Çizgi Roman birbirine göz kırpan fakat çok farklı altyapıda sanatsal üretimlerdir. Bu anlamda bu yarışmanın da hem biricikliği hem de alanında öncü bir yarışma olması nedeniyle incelenmesi önem arz etmektedir.

Dünyanın en önemli yarışmalarından biri olan ve bu tez çalışmasında da incelemiş olduğumuz Bologna Ragazzi Ödülü, ödül kategorilerinden (temaya göre her yıl değişkenlik göstermektedir) sabit olan üç adedini sadece çizgi roman sanatına

ayırımı ve bu alanda ilk okuma grubu, okul grubu ve genç yetişkin olarak yaş aralığına göre farklı standartlarda değerlendirme yapmaktadır. Ülkemizde bu alanda başlı başına ödül verilen bir yarışma olması da ANIM.IST Platformu'nun önemini bizlere göstermektedir.

Bahçeşehir Üniversitesi İletişim Fakültesi Çizgi Film ve Animasyon Bölümü Kurucu Bölüm Başkanı ve ANIMIST Animasyon Platformu ve Festivali'nin kurucu direktörü Prof. Dr. Nazlı Eda NOYAN'ın yönetimi ve Öğr. Gör. Can PEKİN (Pekin, 2023) koordinatörlüğünde düzenlenen yarışmanın seçici kurulunda akademisyen, illüstratör, çizgi roman sanatçısı, yayıncı, sektör profesyonelleri ile bir önceki yılın kazanan yarışmacısı yer almakta ve dereceye giren eserler Arka Bahçe Yayınevi tarafından basılmaktadır. Yarışma jürisinin; çeşitlilik, kapsayıcılık ve homojenlik adına örnek bir yarışma jürisi olduğunu söyleyebiliriz.

Bölüm 6

Sonuç ve Öneriler

Resimli çocuk kitaplarının büyük bir çoğunluğu ilk bakışta okurları tarafından okunmayan, başka bir deyişle dinlenen-gözlenen kitaplardır diyebiliriz. Çocukların doğumdan itibaren genç yetişkinliğe kadar bilişsel gelişimlerinde resimli çocuk kitaplarının yeri büyüktür. Resimli çocuk kitabını ebeveyn-çocuk ilişkisinde aralarındaki iletişimi güçlendiren, etkileşimli okuma deneyimi ile motor becerilerini destekleyen, metin yapısı ile çocuğu hayata hazırlayan bir araç olarak görebiliriz. Bu pencereden baktığımızda bir resimli çocuk kitabının sadece görseli ya da metni ile bir bütün olmadığını söyleyebiliriz. Bir resimli çocuk kitabı metin, görsel ve tasarımın ortak bir çıktısıdır ve buna göre değerlendirilmesi gerekir.

Dünya çocuk edebiyatının önemli yarışmalarını incelediğimizde Astrid Lindgren Memorial Award ve Hans Christian Andersen Award gibi sanatçının üretimlerine bir bütün olarak bakan ve onun sanatını ödüllendiren ödüller olduğu gibi Bologna Ragazzi Award, Caldecott Medal ya da The Yoto Carnegie Medal For Illustration gibi sanatçının üretimlerinin değerlendirildiği ödüller de bulunmaktadır. Bu tez çalışmasının çıktısı olarak The Yoto Carnegie Medal For Illustration gibi, çıktı olarak kitabın değerlendirildiği bir ödül kriterinin ülkemizdeki prestijli resimli çocuk kitabı ödülleri ile olan karşılaştırılmalı bir mukayesesi gerçekleştirilmiş ve konuyla ilgili bir çıkarımda bulunulması amaçlanmıştır.

Bir yarışmanın anatomisi; değerlendiren ve değerlendirilen olmak üzere iki unsurdan meydana gelmektedir.

“Değerlendiren” tarafından bakıldığında, global yarışmaların jürilerinden Carnegie İllüstrasyon Madalyası’nın (The Yoto Carnegie Medal For Illustration) jüri üyelerine odaklandığımızda oylamanın tamamının kütüphaneciler tarafından yapıldığı ve jüri olarak seçilen kütüphanecilerin kültürel çeşitlilik ve farklılıklara saygı kapsamında toplumun farklı bireylerinden (Göçmen, disleksi hastası vb) meydana geldiği görülmektedir.

Bologna Ragazzi Ödülü’nde ise jüri üyelerinin, yarışmanın kategorilerine göre ayrıldığı görülmüştür. Her kategoride o alanda faaliyet gösteren, birbirinden oldukça

bağımsız sektör profesyonelleri yer almaktadır. 2024 kurgu dışı edebiyat bölümü jürilerinden biri çocuk edebiyatı alanında araştırmalar yapan bir akademisyen, diğeri astrofizik ve uzay fiziği bölümü mezunu bir müze küratörü, bir diğeri ise hayvanbilimci bir veterinerdir. Başka bir örnek olarak yine kurgu edebiyat /bebek yaş grubu kitaplar/Opera Prima (ilk kitap) ödülleri jürilerinden biri bir grafik tasarımcı ve sanat yönetmeni, diğeri edebiyat, felsefe ve bilim üçgeninde araştırmalar yapan bir araştırma görevlisi, bir diğeri ise bir dilbilimcidir.

Bu alanda ülkemizdeki yarışma jürilerinin dağılımının da yine aynı oranda çeşitlilik gösterdiği gözlemlenmiştir. Örneğin, ANIM.IST Çizgi Roman Yarışması'nın jüri üyeleri arasında akademisyen-yazar, çizgi roman sanatçısı, illüstratör, yayıncı ve bir önceki senenin yarışma kazananı bulunmaktadır.

Yine aynı şekilde Aydın Doğan Vakfı Çocuk Kitabı İllüstrasyonu Ödülü jüri üyelerinin akademisyen, sanatçı ve tasarımcılardan oluştuğu görülmüştür. Bu çeşitliği; eserlerin değerlendirilme aşamasında farklı bakış açılarının seçim sürecine daha tarafsız bir katkısı olarak yorumlayabiliriz.

Fakat global yarışmalarla kıyaslandığında ülkemizdeki yarışma jürilerinde, değerlendirilen eserlerin içeriklerine göre o alanda çalışmalar gerçekleştiren bilim insanlarına yahut basılan eserlerin okurla temas ettiği noktada en sağlam kaynağı oluşturan kütüphanecilerin varlığına rastlanmamıştır.

“Değerlendirilen” kısmında ise yarışmaya konu eserlerin incelendiği kriter tablolarına detaylı bir bakış geliştirilmiştir. Globalde ve ülkemizdeki yarışmalar arasında yapılan kıyas neticesinde, kriter tablolarının alt başlıklarının daha detaylı bir incelemeye konu olacak şekilde çeşitlendirilebileceği kanaatine varılmış ve yeni bir kriter tablosu önermesinde bulunulmuştur.

Tablo 5

Resimli Çocuk Kitabı Ödülü Kriter Tablosu

Resimli Çocuk Kitabı Ödülü Kriter Tablosu
Görsel Deneyim
İllüstrasyonların okur üzerindeki etkisi nedir?
Okuma deneyimine metnin görsel bir temsilinden öte bir katkı sağlıyor mu?
Anlatının temposu zorlayıcı mı?
Sahne yerleşimleri ve kompozisyon örnekleri hikâye boyunca doğal bir değişkenlik sergiliyor mu? Tekrar eden sahneler sıklıkla kullanılmış mı?
İllüstrasyonlar her kesimden okuyucu için kapsayıcı bir nitelikte mi?
Karakter tasarımı ve sahne kullanımı konusunda metinde tasvir edilene ek olarak anlatımı güçlendiren detaylar illüstrasyonlara serpiştirilmiş mi?
Görsel anlatı okuyucu üzerinde bir etki bırakıyor mu?
Sanatsal Üslup
İllüstrasyonları oluşturmak için seçilen teknik ve malzemeler zorlayıcı mı?
Karışık bir teknik seçilmiş mi; yoksa kendi içinde uyumlu bir bütünü mü temsil ediyor?
Uygulanan teknik anlatının ruhu ile uyumlu mu? Suluboya, guaj, pastel, karakalem, kolaj vb. uygulanan dijital fırça/ geleneksel boya türü hikâyeyi resmetmede güçlü bir temsil oluşturmuş mu?
İllüstrasyon kalitesi tutarlı mı, yoksa sayfalar arasında değişkenlik gösteriyor mu?
Yaratıcı bir tarz tercih edilmiş mi? Yenilikçi, sıra dışı ve kendine has bir üslup söz konusu mu?
Metin ile uyumlu kompozisyonlar seçilmiş mi? Uyumsuz, metaforik, sıklıkla yakın plan ya da tekrar gösterimler var mı?

Tablo 5 (devam)

Renk paleti hikâye ile uyumlu mu? Bu palet hikâye boyunca bir tutarlılık sergiliyor mu?
Karakter devamlılığı ve pozlamada bir istikrar var mı? Yoksa aynı karakteri farklı sahnelerde aynı açılardan mı görmekteyiz? İllüstratör pozlamada zorlayıcı bir temsili tercih etmiş mi?
Hikâyenin yapısına uygun kullanılan görsel öğelerde yenilikçi uygulamalar var mı? Örneğin bir çizgi roman için yenilikçi yerleşimler kullanılmış mı?
Görsel Anlatım
Metne ek olarak illüstratör farklı geçmişleri temsil eden karakterleri sahnelere dahil edecek fırsatlar yaratmış mı?
Toplumsal cinsiyet eşitliği ve bedensel farklılıklara saygı kapsamında kapsayıcı bir temsil söz konusu mu?
Hikâyenin doğal akışında ifade etmek üzere, zorlayıcı bir pencereden olmayacak şekilde engelli bireylerin temsili için fırsat gözetilmiş mi?
Kültürel öğeler doğru ve yerinde kullanılmış mı? Hikâye ile örtüşüyor ve temsili doğru mu?
Arka plan ve sahne tasarımı hikâye ile örtüşüyor mu? İllüstratörün eklentileri sahnenin görsel gücüne katkı sağlamış mı?
İllüstrasyon ve Metin Sinerjisi
Resimlemenin gücü metinle uyumlu bir şekilde ilerliyor mu? Aralarında bir çelişki ya da eksiklik söz konusu mu?
Metinle resim arasında yerleşim dengesi var mı? İllüstratör için yeterli oranda resimleme alanı bırakılmış mı?
Hikâyenin akışında metin olmayan fakat anlatıyı güçlendiren ara sahneler, farklı kullanımlar mevcut mu?
Biçim ve Tasarım
Kitabın boyutu ve şekli yaş grubuna uygun seçilmiş mi?

Tablo 5 (devam)

Metin yoğunluğu olarak hikâye hedeflenen yaş grubuna uygun mu?
Tipografi, font seçimi hikâye ile uyumlu mu? Modası geçmiş, okunaksız ya da tarz ile örtüşmeyen font seçimleri yapılmış mı?
Metin yerleşiminde punto, satır aralıkları ve boşluklar tutarlı bir kullanım sergiliyor mu?
Varsa el yazısı ile eklenen kullanımlar görsel anlatıya katkı sağlıyor mu?
Mizanpaj kusursuz bir güzellikte mi? Grafik tasarımcının sayfa yerleşimi konusundaki uygulamaları okuma deneyimine katkı sağlıyor mu?
Kitabın tasarımını ön plana çıkaran farklı cilt/kapak uygulamaları var mı?
Ön kapakta tasarıma katkı sağlayan gofre, lak gibi grafik unsurlar kullanılmış mı? Kullanılmış ise zoraki bir pencereden mi gerçekleşmiş, yoksa tasarıma mı hizmet ediyor?
İç içe açılır sayfalar, pencereler, kapakçıklar gibi tasarımla örtüşen ve okuma seyrini yukarı taşıyan sayfa uygulamaları kullanılmış mı?
Kitap için seçilen kâğıdın gramajı ve yoğunluğu yeterli seviyede iyi mi? Seçilen kâğıt türü illüstrasyonların kaliteli bir şekilde gösterilmesine imkân tanıyor mu?
Çalışmaların dijital kopyası ya da geleneksel versiyonu ile basılı versiyonu arasında görsel uyum tutarlı mı? Renklerde bir değişim, kararına ya da fazla aydınlanma söz konusu mu?
Kapak tasarımı hikâyenin ruhunu yansıtıyor mu? Kullanılan başlık fontu ve diğer kapak tasarım öğelerinin yerleşimi (Başlık, yazar-çizer isimleri, yayınevi logosu vb) özenli bir çalışmayı temsil ediyor mu?
Hikâye bir set olarak kurgulanmış ise, tasarımlar arası tutarlı bir denge söz konusu mu? Kullanılan renk paleti, varsa kutu tasarımı vb set öğeleri nitelikli bir çalışmanın ürünü mü?

Sonuç olarak; değerlendiren penceresinden baktığımızda yarışmalar sanatsal üretimlerde çeşitliliği besleyen ve üretimi destekleyen önemli teşviklerden biridir. Bu çeşitliliğin değerlendirilmesi noktasında, jürinin de aynı yelpazede dağılım göstermesi sürece zenginlik katar. Bir resimli çocuk kitabı illüstrasyon yarışmasının jürisinde, akademisyenler, sanatçılar, tasarımcılar, yayıncılığa ilişkin dernek temsilcileri, bilim insanları, kütüphaneciler, gölge okurlar, illüstratörler ve yazarlar yer almalıdır. Bu araştırma ile elde edilen bulgular neticesinde ortaya konan değerlendirme kriter tablosu ise sektör profesyonelleri ile görüşölüp daha da geliştirilebilir. Bu çalışmada illüstratör, yazar, yayınevi temsilcilerinin resimli çocuk kitaplarının üretim süreçlerinde yahut jüri üyelerinin çeşitli illüstrasyon yarışmalarında referans olarak kullanılabilecekleri detaylı bir kriter tablosu önerilmiştir.

KAYNAKÇA

- Becer, E. (2022). İletişim ve Grafik Tasarım. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Dayan, H. “Tudem Edebiyat Ödülleri Resimli Kitap Yarışması” (Görüşmeci: Çağrı Odabaşı, Görüşme Transkripsiyonu).
- Dawson, J. (1936). A Suggestion as to the Source of Montaigne's Title: "Essais". Modern Language Talks, 51, 223.
- Graham, Lisa. (2005). Basics of Design: Layout and Typography for Beginners. New York: Cengage Learning.
- Gülyüz, H. (2002) Yaratıcı Çocuk Edebiyatı, Ankara: Pegem Akedemi Yayıncılık.
- Kamalı P. (2022). *Caldecott Ödüllü ve Popüler Resimli Türk Çocuk Kitaplarının Karşılaştırmalı Bir Analizi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı, Kocaeli.
- Lewis, D. (2006). Reading Contemporary Picturebooks, Picturing Text. New York: Routledge.
- Nikolajeva, M. (1997). Introduction to the theory of Children's Literature. Tallin: Pedagogical University.
- Noyan, N.E. “ANIM.IST İstanbul Animasyon Platformu” (Görüşmeci: Çağrı Odabaşı, Görüşme Transkripsiyonu).
- Pekin, C. “ANIM.IST İstanbul Animasyon Platformu Çizgi Roman Yarışması”
Başvuru Kitapçığı.
https://www.istanbulanimationplatform.com/_files/ugd/77d5d0_f8e583cdd2c24e51831b9021649ec142.pdf adresinden 29 Kasım 2024 tarihinde alınmıştır.
- Salisbury, M. (2012). Children's Picturebooks Second Edition: The Art of Visual Storytelling. London: Laurence King Publishing.

- Samara, T. (2012). *Drawing for Graphic Design: Understanding Conceptual Principles and Practical Techniques to Create Unique, Effective Design Solutions*. Boston: Rockport Publishers. s.7.
- Sendak, M. (1988). Caldecott & Co: Notes on Books and Pictures. New York: Farrar, Strauss & Giroux.
- Sever, S. (2015). Çocuk ve Edebiyat, İzmir: Tudem Yayınları.
- Taşcıoğlu, M. (2020) Bir Görsel İletişim Platformu Olarak Kitap, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Ürkmez, B. “Aydın Doğan Çocuk Kitabı İllüstrasyonu Yarışması” (Görüşmeci: Çağrı Odabaşı, Görüşme Transkripsiyonu).
- Vurdem, Y. (2021). Dijital İllüstrasyonun Evrimi. *Yüksek Lisans Tezi*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Ana Sanat Dalı, Kayseri.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2005). Çocuk Edebiyatı. Ankara: Akçağ Yayınları.